

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce
Bc. Petra Neumeisterová

Téma rodiny v díle Ivony Březinové

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, PhD

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Téma rodiny v díle Ivony Březinové“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.*

V Olomouci dne 31. 3. 2019

.....

Petra Neumeisterová

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce, Doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, PhD., za odborné vedení a ochotu, kterou mi v průběhu zpracovávání diplomové práce věnovala. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich nekonečnou podporu v průběhu celého studia i při psaní této práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 RODINA	7
1.1 VLASTNÍ RODINA	9
1.2 NEVLASTNÍ RODINA	10
1.2.1 Adopce	10
1.2.2 Pěstounská péče	10
1.2.3 Náhradní rodinná výchova v dětských domovech	10
1.2.4 Jeden z rodičů není vlastní	11
1.3 ÚPLNÁ RODINA	11
1.4 NEÚPLNÁ RODINA	12
1.4.1 Osamělá matka s dítětem/děťmi	13
1.4.2 Osamělý otec s dítětem/děťmi	14
1.5 DYSFUNKČNÍ RODINA	14
1.5.1 Násilí v rodině	15
1.6 RODINA S POSTIŽENÝM DÍTĚTEM	17
1.6.1 Dítě s autismem	18
2 IVONA BŘEZINOVÁ	21
3 DRŽKOU NA ROHOŽCE	26
3.1 KOMPOZICE A JAZYKOVÁ ANALÝZA	29
3.2 MOTIV RODINY	29
4 ÚTĚK KRYŠPÍNA N.	34
4.1 KOMPOZICE A JAZYKOVÁ ANALÝZA	37
4.2 MOTIV RODINY	38
5 VĚRA, NIKA A SEDM BABIČEK	42
5.1 KOMPOZICE A JAZYKOVÁ ANALÝZA	44
5.2 MOTIV RODINY	45
6 ŘVI POTICHU, BRÁCHO	50
6.1 KOMPOZICE A JAZYKOVÁ ANALÝZA	54
6.2 MOTIV RODINY	55
ZÁVĚR	65
BIBLIOGRAFIE	67
ANOTACE	70

Úvod

Ivona Březinová je v současnosti jednou z nejoblíbenějších spisovatelek pro děti a mládež. Svědčí o tom nejen popularita jejích děl mezi mladými čtenáři, ale především mnohá ocenění, kterých se jí samotné i jejím knihám dostává. Autorka svou tvorbou cílí na žáky různých věkových kategorií a zájmů. Jedno mají však všichni čtenáři společné, a tím je rodina. Některé z dětí pochází z rodin úplných, jiné vychovává pouze jeden z rodičů nebo někdo z příbuzných, někteří vyrůstají v pěstounských rodinách a dětských domovech. A přesně takoví jsou i hrdinové z autorčiny příběhů.

Autorka je ve volbě témat velmi aktuální a přizpůsobuje svá díla době, ve které vznikají. Z tohoto důvodu nejsou v jejích dílech výjimkou nefunkční rodiny, neúplné rodiny a rozvody rodičů, se kterými se dnešní děti velmi často setkávají i ve svých životech. Čtenáři tak mají možnost se s hlavními hrdiny plně identifikovat a mnohdy se i inspirovat, jak se v dané situaci zachovat, popřípadě nezachovat a vyhnout se tak potížím.

Cílem mé diplomové práce je analyzovat rodinnou situaci v několika příbězích a poukázat tak na aktuálnost volených témat. Výběr příběhů k analýze byl realizován tak, aby byl výsledek co možná nejpestřejší a v práci se neopakovaly stejné rodinné vzorce a typy. Počet volených příběhů je samozřejmě omezen a jedná se tak pouze o malý reprezentativní příklad z autorčiny tvorby.

Diplomová práce je členěna do šesti kapitol, úvodu a závěru, přičemž každá z kapitol se věnuje jednomu z příběhů a první dvě kapitoly práce seznamují obecně s tím, co je to rodina a přibližují život samotné Ivony Březinové.

První kapitola se zaměřuje na to, co je to rodina, jaké plní funkce a jakou roli hraje v životě člověka. Rodina není pouze tradiční model matka, otec a děti, ale v dnešní době se stále častěji setkáváme s rodinami neúplnými, či dysfunkčními. Časté jsou také případy, kdy jsou děti vychovávány osobou rodině blízkou, popřípadě v pěstounských rodinách nebo dětských domovech. Stále častěji se v rodinách setkáváme také s domácím násilím nebo s náročnými životními situacemi jako je narození postiženého dítěte či ztráta partnera.

Druhá kapitola představuje život Ivony Březinové a její tvorbu. Důležitá je také zmínka o všech oceněních, kterých se autorce za její díla a práci doposud dostalo.

Ve třetí kapitole se již dostáváme k prvnímu ze čtyř příběhů. Kniha *Držkou na rohožce* sleduje netrpělivě očekávaný vstup do života a následný pád hlavního hrdiny Tonyho až na samotné dno. Tony se nemůže dočkat svých osmnáctých narozenin, které mu otevírají bránu

dětského domova a on může vykročit do světa dospělých. Právě v tomto příběhu poukazují na životní příběhy dětí, které neměly možnost vyrůstat s rodiči a byly umístěny do dětského domova.

Čtvrtá kapitola popisuje nelehké životní osudy chlapce s těžkým sluchovým postižením. Kryšpína vychovává babička poté, co se ho jeho matka vzdala a otec je neznámý. Hlavní hrdina se stává terčem drsné šikany skupiny spolužáků, ale nikomu se se svým trápením nesvěří. Pravda vyplouvá na povrch až poté, co Kryšpín v noci opouští školní chatu. Jaký k tomu má důvod?

V páté kapitole se setkáváme se dvěma dívkami, které vyrůstají pouze s jedním z rodičů. Věru vychovává tatínek a Niku maminka, a protože holky touží mít oba rodiče, vymýšlí různé způsoby a příhody, jak rodiče seznámit a utvořit tak jednu velkou spokojenou rodinu.

V šesté kapitole vystupuje rodina s postiženým dítětem, respektive matka samoživitelka, která se stará o svá patnáctiletá dvojčata. Tento příběh jen dokazuje, jak je narození postiženého dítěte pro rodiče těžké a může se stát, že některý z rodičů nedokáže tuto skutečnost přijmout stejně jako otec Pamely a Jeremiáše. Kniha o životě této rodiny ukazuje starosti i radosti plynoucí z péče o postižené dítě a také nutnou pomoc sourozenců a blízkých příbuzných. Setkáváme se také s nepochopením okolí a mnohdy dokonce s výsměchem některých jedinců.

V práci vycházím z odborných zdrojů, které mi byly hlavním pilířem pro vytvoření první kapitoly týkající se rodiny a jejích modifikací. Dalším neméně významným zdrojem mi byly webové stránky Ivony Březinové, které posloužily jako primární zdroj při zpracovávání jejího životopisu a díla. V následujících kapitolách jsem již analyzovala samotné knihy *Držkou na rohožce*, *Útěk Kryšpína N.*, *Věra*, *Nika a sedm babiček* a *Řvi potichu, brácho* a pomocí syntézy jsem vytvořila ucelený pohled na rodinnou situaci v daném příběhu.

1 Rodina

„Rodina je lidskému jedinci prvním přirozeným společenským prostředím, do něhož vstupuje na začátku své existence.“¹

Každý z nás potřebuje nějaké zázemí, každý potřebuje mít pocit, že někam patří, že má někoho, kdo ho má rád a komu na něm záleží. A právě takovou funkci by měla plnit rodina. *„Moderní věda tedy objevila starou pravdu: dítě potřebuje lásku! To však neznamena nějaké rozněžné hýčkání a rozmazlování. Znamená to však, že dítě má mít ve svém prvním společenství hluboký pocit jistoty, že k někomu patří, kdo je neopustí, na koho může spoléhat, kdo je prostě jeho. Není dobře, když je mateřská láska slabošská, a není dobře, když je pojímána jako oběť. Naopak, má být náročná, důsledná a třeba i přísná.“²*

Členové rodiny by se měli mít vzájemně rádi, respektovat se, podporovat se, být si vzájemně oporou. *„Jedním ze základních předpokladů zdravého duševního vývoje dítěte je, aby vyrůstalo v prostředí citově vřelém a stálém. Na první pohled se to zdá být docela samozřejmé a snadno dosažitelné. Ale přece jen je třeba se nad tím zamyslet a někdy i napsat hodně sil, abychom tyto dvě podmínky splnili. Ta první požaduje, aby rodiče měli své dítě rádi. Ta druhá požaduje, aby se měli rádi navzájem. Aby dovedli vytvořit společenství, které bude trvat po celý jejich život a ve kterém bude všem dobře. Všichni členové rodiny tu najdou přístav jistoty, odkud i děti se budou vydávat na dobrodružné výpravy za poznáním světa, ale kam se také budou vždy rády vracet.“³*

Rodina však neposkytuje pouze emocionální prostředí, ale plní také funkci biologickou, ekonomickou, sociální a především výchovnou. Ne vždy je však soužití členů rodiny tak harmonické, jak by mělo být. Harmonii výchovného prostředí může narušit problémové chování dětí, neshody mezi rodiči, rozvod rodičů či ztráta jednoho/obou rodičů, popřípadě alkoholismus, gamblerství a jiné závislosti. *„To zásadním způsobem ovlivňuje situaci rodin. Na jedné straně vedou změny ke stmelení rodiny, na druhé straně k podstatným změnám v jejich funkcích nebo k jejímu zániku. Obecně se dá současná rodina charakterizovat jako rodina v krizi. Dochází k porušení kontinuity mezi mladší a starší generací, tedy i mezi dětmi a rodiči. Děti se mnohdy stávají lhostejnými k rodinným hodnotám a přestávají uznávat rodičovské*

¹ KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 27.

² MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, zdravotnické nakladatelství, 1986, s. 39.

³ Tamtéž, s. 9.

hodnoty, liší se v názorech a otázkách životního stylu apod., roste nestabilita manželského páru, zvyšuje se rozvodovost. Přestává se uznávat pojem ‚rodinného hnízda‘.“⁴

Většina z nás vnímá rodinu jako určité zázemí, kam se můžeme vracet, kde nás někdo vyslechne, pomůže nám a obejmě nás. „*Současné rodině podle nás vyhovuje spíše termín ‚vztahová‘ rodina... Ke své rodině máme pevný vztah jen proto, že máme pevný vztah k osobě svého otce, matky, k osobě své ženy a dětí.*“⁵ Někdo také rodinu chápe jako skupinu lidí spojených pokrevními vazbami či manželstvím. Sociologický slovník definuje rodinu takto: „...*obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je zakládajícím článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*“⁶

Jedlička rodinu definuje jako nějaké společenství osob. „*Tradiční společenství osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře. V jejím rámci se utvářejí základní charakteristiky našeho duševního života. Rodina přitom slouží jako zprostředkující skupina mezi jedincem a společností. Obecně vzato spočívá primární funkce rodiny v tom, že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte. Jedinec si s sebou odnáší do života základní pojetí citů a modely chování jako své vlastní dispozice či sklony. Zprostředkující funkce rodiny spočívá také v tom, že v jejich společenství získává jedinec základní stupnici hodnot, jejichž prostřednictvím se připravuje na společenský život.*“⁷

Jak Matějček zmiňuje, rodina je dítěti především vzorem – vzorem chování a reakcí na různé životní situace. „*V rodině také má dítě jedinečnou příležitost poznávat bohaté předivo sociálních vztahů a vlastní vztahy k okolí na těchto příkladech modelovat. Zatímco v dětském domově, ale i v jeslích, ve škole a v jiných institucionálních zařízeních poznává dítě vychovatele především ve vztahu k sobě a nanejvýš ještě ve vztahu k druhým dětem, poznává v rodině funkci matky, otce, sourozenců, babičky, dědečka a dalších příbuzných. Poznává mužské a ženské role, poznává vztah matky k její matce a k manželově matce, poznává spoustu vztahů k lidem mimo rodinu, k listonošce, k prodavačkám v obchodech, k lékaři v ordinaci.*“⁸

Dítě si s sebou z rodiny odnáší i různé sklony a predispozice. Je tedy velmi důležité, v jakém prostředí děti vyrůstají a jakými vzory jsou ovlivňovány.

⁴ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 28.

⁵ SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Přeložili Štech S., Šašková L. Praha: Portál, 1999, s. 11.

⁶ MAŘÍKOVÁ, Hana a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 940.

⁷ JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004, s. 38.

⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, zdravotnické nakladatelství, 1986, s. 26.

„I přes mnohé katastrofické vize a předpovědi o klesající soudržnosti dnešní rodiny, o hrozbách plynoucích z rozvolněnosti manželských vztahů a nárůstu rozvodů, zůstává rodina stále nejvýznamnějším opěrným bodem a institucí socializace člověka.“⁹

V současné době rodinu vnímáme především jako zdroj síly, podpory a soudržnosti. Zároveň se také častěji setkáváme s rodinami, které svým členům pocit bezpečí a rozvoj nezajišťují. Často se objevují rodiny problémové, které mají narušenou některou ze svých funkcí. Některé z rodin se s tímto problémem dokáží vyrovnat, jiné nejsou schopny tuto situaci řešit, v rodině tak dochází ke krizi a rodina potřebuje pomoc od okolí, společnosti.¹⁰

„Existují rodiny vlastní a nevlastní, úplné a neúplné, rodiny téměř dokonalé, nebo ty, kterým málo chybí k dokonalosti, dále rodiny vyloženě špatné, rodiny s nemocným členem nebo členy, rodiny, které jsou v těžké životní situaci, rodiny geneticky zatížené, rodiny, v nichž je některý člen závislý na drogách, rodiny s kriminálním pozadím atd.“¹¹

1.1 Vlastní rodina

Vlastní rodinou je dítěti ta, kde je s rodiči pokrevně spojeno. Tato pokrevní vazba, biologická příslušnost, však nemá žádný zásadní význam pro budoucí vývoj dítěte, ani pro „správné“ vykonávání role rodiče. Dítě totiž za rodiče považuje toho, kdo se k němu mateřsky/otcovsky chová, projevuje mu náklonnost a poskytuje příjemné prostředí a rodinné zázemí. Tato skutečnost nabývá na významu především v situacích, kdy dítě přijde o biologické rodiče a z jistých důvodů se o něj nemohou starat ani prarodiče. V takové situaci pak bývá dítě umístěno do náhradní rodiny, která mu poskytne potřebné zázemí a rodinnou pohodu.

„Rodičovství je jednou ze základních potřeb člověka. Jejím uspokojením se naplňuje život muže a ženy jako rodičů, jde o jednu ze základních funkcí jejich biologické a sociální existence. Pokud však rodiče splnili pouze svoji biologickou úlohu a neplní požadavky ve smyslu pravého rodičovství, spojené s výchovou dětí a zajišťováním jejich potřeb, pak by společnost měla dát těmto dětem šanci vyrůstat v náhradní rodině, která jim zajistí harmonické prostředí pro jejich všestranný rozvoj. Protože pouze v kvalitně fungujícím rodinném systému plném porozumění a lásky k dětem, ať vlastním či nově získaným, je možno poskytnout dítěti vše, co potřebuje.“¹²

⁹ SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Přeložili Štech S., Šašková L. Praha: Portál, 1999, s. 7.

¹⁰ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 23.

¹¹ Tamtéž, s. 23.

¹² BUREŠOVÁ, Pavla a kol. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 8.

1.2 Nevlastní rodina

„... jsou vlastní matky, které v lásce mateřské selhávají, a naopak existují náhradní matky, které ji dovedou dávat v míře vrchovatě...“¹³

Při začleňování dětí do nevlastní rodiny se rozhoduje mezi adoptí nebo pěstounskou péčí.

1.2.1 Adopce

„Při adopci nabývají adoptivní rodiče podle zákona všechna práva a povinnosti v péči o dítě jako jeho vlastní rodiče. Dítě dostává nové jméno svých nových rodičů. Právní zajištění samo o sobě však k dobré funkci tohoto svazku nestačí. K tomu je třeba množství vzájemné lásky, důvěry a úcty.“¹⁴

Adopce je v současné době, i podle psychologických výzkumů, považována za nejlepší náhradu vlastní rodiny. I přesto má však svá rizika – vyjádření tajemství adopce cizími lidmi, možné špatné návyky adoptovaného dítěte, přílišné nároky adoptivních rodičů a jiné, které mohou negativně ovlivnit poklidné soužití nové rodiny.¹⁵

1.2.2 Pěstounská péče

Při umístění dítěte do pěstounské péče se dítěti ponechává jméno biologických rodičů, ti totiž, ani po umístění dítěte do jiné rodiny, neztrácejí všechna práva a povinnosti ve vztahu k dítěti. Stát pěstounům přispívá na výchovu a ti přebírají zodpovědnost za výchovu dítěte. Pěstouny se většinou stávají páry, ale není vyloučeno, že by pěstounem nemohla být samotná žena, nebo muž.¹⁶

1.2.3 Náhradní rodinná výchova v dětských domovech

Pokud děti nemohou vyrůstat ve vlastní, ani nevlastní rodině, je stát povinen jim zabezpečit náhradní rodinnou výchovu v dětských domovech. Tato zařízení poskytují dětem především výchovnou, hmotnou a sociální péči. V České republice rozlišujeme v současné době dva typy těchto zařízení. Prvním typem jsou klasické dětské domovy se společnými jídelnami a ložnicemi. Pro děti je organizován společný program a jsou členěny do výchovných

¹³ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 69.

¹⁴ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 24.

¹⁵ Tamtéž, s. 24.

¹⁶ Tamtéž, s. 24.

skupin podle věku. Druhým typem jsou nově přebudované dětské domovy na principu bytových jednotek, kdy v každé jednotce bydlí skupina dětí spolu se dvěma/třemi vychovateli.¹⁷

1.2.4 Jeden z rodičů není vlastní

Za jeden z typů nevlastní rodiny je považována i situace, kdy jeden z rodičů není vlastní, dítěti je tedy biologicky cizí. V souvislosti se zvýšenou rozvodovostí těchto rodin v současné době stále přibývá. Problémem těchto rodin často může být přijetí, resp. nepřijetí nového, nevlastního, rodiče dítětem. Některé děti nového partnera přijmou snadno, navážou s ním přátelský vztah, najdou si společné zájmy a těm se věnují. Jiné děti si nechtějí připustit, že biologický rodič byl nahrazen a měly by teď žít s někým novým. Mnohdy dělají novým partnerům schválnosti a snaží se je z rodiny jakkoli vypudit. U některých dětí může v důsledku změny partnera, především častého střídání partnerů, dojít i ke zhoršení školního prospěchu nebo k výchovným problémům. *„V minulosti byl mnohdy nevlastní rodič spojován s představou zlé macechy a krutého otčima. Toto zkreslené vnímání nevlastních rodičů někdy přežívá až do současnosti a může způsobit, že ve snaze překonat své neblahé postavení se nevlastní rodič snaží nové rodině přehnaně zavděčit a každému jejímu členovi vyjít maximálně vstříc. Reakce dětí však často nebývá pro nového rodiče povzbuzující, mnohdy se objevuje odpor, škodolibost, provokace, zloba. Dítě může žárlit a zaujímat vůči nevlastnímu rodiči negativní postoje.“*¹⁸

1.3 Úplná rodina

Když slyšíme slovo rodina, většina z nás si představí maminku, tatínka a dítě, několik dětí. To je tzv. nukleární rodina. *„Rodinná skupina tvořící společnou domácnost a složená z rodičů a jejich vlastních, event. adoptovaných dětí byla nazvána „rodinou nukleární“ (také jadernou, manželskou, elementární, základní, synkretickou apod.). Je to malá, intimní, relativně uzavřená skupina, v níž převažují bezprostřední, důvěrné osobní kontakty, silně motivované pudově a citově, která ale je charakterizovaná i společnými zájmy a vysokým stupněm solidarity.“*¹⁹

Úplné rodině se ve své publikaci věnuje i Grecmanová. Ta ve svém výkladu klade důraz především na důvěru, vzájemnou náklonnost a emocionální funkci rodiny. *„Úplná rodina je*

¹⁷ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 24.

¹⁸ Tamtéž, s. 25.

¹⁹ Sociologická encyklopedie. Rodina. [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

*tvorena dvěma rodiči a jejich dítětem nebo dětmi. V případě, že mezi členy úplné rodiny nacházíme hluboké porozumění, důvěru, náklonnost, pochopení, toleranci a lásku, jsou vytvořeny předpoklady pro zdravý vývoj osobnosti. Ale ani úplná rodina nemusí dobře fungovat. Fyzická přítomnost obou rodičů sama o sobě nepředurčuje kvalitu jejího působení... Záleží totiž na tom, jak rodiče plní své rodičovské funkce.*²⁰

Mnohdy je pro dítě lepší vyrůstat v neúplné rodině, namísto rodiny úplné, avšak dysfunkční. „Dysfunkce je narušená, snížená funkce, vada či postižení. Může se jednat také o takový důsledek lidského vědomého jednání, který negativně zasahuje celek společnosti (a její jednotlivé organizace, instituce), její adaptační schopnost, integraci, uskutečňování cílů nebo zachování struktur. Dysfunkce je pak všechno, co je škodlivé pro další existenci společnosti.“²¹ Z této definice vyplývá, že dysfunkční rodina je ta, která řádně a náležitě neplní své funkce. „Rodina, kde se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, které bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek, a zvláště vývoj a prospěch dítěte. Dítě je vážně ohroženo, ale není nutno ho z rodiny odejmout.“²²

1.4 Neúplná rodina

*„Co se míní neúplnou rodinou? Jestliže je rodina v základní podobě tvořena oběma rodiči a jejich dítětem či dětmi, pak v neúplné rodině zůstává s dítětem či s dětmi jen jeden z rodičů, přičemž ten druhý chybí...“*²³

V současné době se již mnohem častěji objevují rodiny neúplné a typický rodinný model zůstává v pozadí. „Klesá počet úplných rodin, a rostou počty nejen neúplných rodin, ale především domácností jednotlivců... Zmenšování domácností souvisí se změnami ve struktuře domácností. Ubývá domácností, které mají v průměru největší počet členů, tedy úplných rodin. Podíl těchto rodin na celkovém počtu domácností je nižší než poloviční (49 %). Druhým nejčtenějším typem hospodařící domácnosti jsou domácnosti jednotlivců s 32,5 %, jejichž počet roste nejrychleji. Následují neúplné rodiny (13,5 %).“²⁴

²⁰ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 25.

²¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 67.

²² BRABCOVÁ, Gabriela. *Dítě v dysfunkční rodině*. [online]. [cit. 2019-02-12]. Zlín, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/21044/brabcov%C3%A1_2013_bp.pdf?sequence=1

²³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, zdravotnické nakladatelství, 1986, s. 29.

²⁴ Český statistický úřad. *Jaké je složení domácností v ČR?* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

Výchova dítěte v neúplné rodině dítě jistým způsobem také poznamená. Vždy mu bude scházet vzor chování druhého, chybějícího, z rodičů. „*Celá řada studií se snaží ukázat, jaký vliv má neúplnost rodiny na vývoj osobnosti dítěte. Výsledky však zdaleka nejsou jednoznačné a výzkum zdaleka ještě není uzavřen, mezi jiným i proto, že činitelů, kteří vstupují do hry, je příliš mnoho a jejich součinnost je málo přehledná.*“²⁵

Jak se má chlapec naučit být mužem, když v rodině žádného zástupce mužského pohlaví nemá? „*U otce může dítě spatřovat ztělesněnou životní moudrost, rozhled, obdivovat manuální dovednost a čínorodost. Otec bývá velkorysejší, zábavnější a méně úzkostlivý. Pro syna je vzorem muže, avšak i dcera potřebuje mužský vzor ve svém nejbližším životním prostředí, protože tak může kultivovat a osvědčovat svou ženskost.*“²⁶ Jak se má dívka vyrovnat se všemi změnami, které jí vývoj přináší, když vedle sebe nemá ženu, která by ji na tyto změny připravila? „*...matčino výchovné působení se zakládá na silných emocionálních poutech... která výchovné vztahy matky a dětí ovlivňují... Matka zprostředkovává základy mravní, citové, intelektové, pracovní i tělesné výchovy. Představuje vzor ženské role.*“²⁷ Jak však hovoří statistiky, většinou v rodině chybí zástupce mužského pohlaví, častěji se totiž setkáváme s matkami samoživitelkami namísto mužů. „*Většinu neúplných rodin (tj. jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem) tvoří matky s dětmi (81 %).*“²⁸

Často se také stává, že děti nemají ani jednoho z rodičů a vychovává je někdo z příbuzných či rodině blízkých. V takových případech se děti nejčastěji ujmou prarodiče, strýcové a tety, popřípadě starší již zletilí sourozenci. „*Naše péče o dítě má nyní k dispozici poměrně bohatý výběr jednotlivých forem náhradní rodinné i nerodinné péče. Zatímco ještě před patnácti léty se osud opuštěného dítěte mohl řešit v podstatě jen dvojím způsobem, tj. že bylo buď adoptováno, nebo šlo do dětského domova, máme dnes nejméně šest různých možností. Máme adopci, individuální pěstounskou péči a pěstounskou péči v tzv. zvláštních zařízeních..., nebo v Dětských vesničkách s matkou a její pomocnicí...*“²⁹

1.4.1 Osamělá matka s dítětem/děťmi

Nejčastějším typem neúplných rodin jsou matky, které dítě/děti vychovávají samy bez otce. Jsou lidé, kteří tvrdí, že výchova svěřená pouze do rukou matky dopadne vždy špatně.

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, zdravotnické nakladatelství, 1986, s. 32.

²⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 50-51.

²⁷ GRECMANOVÁ, Helena. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 17.

²⁸ Český statistický úřad. *Jaké je složení domácností v ČR?* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

²⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, zdravotnické nakladatelství, 1986, s. 22.

Proti nim však zase stojí lidé, kteří výchovu samostatných matek obhajují a poukazují na to, že matka dokáže dítě do budoucna připravit lépe, než kdyby se na výchově podílel i otec dítěte. *„Tato pojetí jsou příliš zjednodušená... osamělá matka se skutečně může dobře o své dítě postarat a vychovat z něho kvalitního člověka. Stojí ji to ovšem mnohem více úsilí a musí počítat s možným nebezpečím a různými překážkami, které bude muset překonávat...větší pracovní vytížení osamělé matky a zaujetí vlastními problémy, a tím méně času na dítě, méně příležitostí rozdělit se s někým jiným o své radosti a starosti při výchově dítěte a péči o rodinu, přenášení osobních problémů matky do vztahu k dítěti...“*³⁰

1.4.2 Osamělý otec s dítětem/děťmi

S osamělým otcem, který by měl děti výhradně ve své péči se setkáváme velmi vzácně. *„V případě, že z různých důvodů zůstane sám s dítětem, pomáhá mu při jeho výchově a starosti o rodinu obvykle babička nebo některá příbuzná. Dítěti tedy přímo nehrozí nebezpečí, že by se nesetkalo s ženským vzorem.“*³¹

Psychologické a sociologické průzkumy ukazují, že otcové mohou kvalitou své výchovy mnohdy úspěšně konkurovat mnohým ženám. Muži totiž na řadu podnětů – dětský pláč, blízkost milované osoby apod. reagují velmi podobně jako ženy. I přes tyto výzkumy se však postavení osamělého otce, ve srovnání s osamělou matkou, jeví jako komplikovanější.³²

1.5 Dysfunkční rodina

Každá rodina plní své určité základní funkce, ale existují i rodiny, které mají tyto funkce narušené a stávají se tak rodinami dysfunkčními. Dysfunkce se může v rodině projevovat několika způsoby. Rodiče mohou často dítě zanedbávat, nevěnovat se mu a nepodněcovat jeho další rozvoj a vývoj, nebo dítě naopak učí špatným hodnotám a vzorcům chování, než jaké jsou v dané společnosti standardem. Děti z těchto rodin si pak do svého budoucího života odnáší pokřivené životní hodnoty a zkreslený pohled na život i společnost a často nejsou schopny ve společnosti fungovat tak, jak je od nich očekáváno.

„V literatuře je možné nalézt mnoho pojmů, které označují rodinu, jež neplní některé ze svých základních funkcí, různě. Vyskytují se pojmy podle gradování problematických projevů, jako například rodina problémová, dysfunkční či afunkční. Toto rozdělení se může právem zdát

³⁰ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998, s. 26–27.

³¹ Tamtéž, s. 27.

³² Tamtéž, s. 27.

schematické a v podstatě nesmyslné, protože nekoresponduje s reálným životem. Každá rodina si obvykle projde jakousi „dysfunkčností“, tedy vychýlením od toho, co pro její členy bylo dříve normou a přinášelo jim spokojenost... O opravdové dysfunkci mluvíme tedy ve chvíli, kdy se jedná o dlouhodobý a intenzivní nesoulad v rodině.“³³

V případě, že si členové rodiny, popřípadě její okolí, všimnou určitých rysů, které vykazuje dysfunkční rodina, je třeba hledat odbornou pomoc a zaměřit se na odstranění těchto problémových jevů. Pokud rodina pomoc nepřijme a stávající problémy si nepřipustí, bude se dysfunkce stupňovat a rodina se stává zcela afunkční.

Dysfunkční rodiny se za pomoci určitých kritérií dělí do dvou základních typologií. První je Typologie dysfunkčních rodin dle výchovného stylu rodičů, v jejímž rámci rozlišujeme rodiny nezralé, které jsou složeny z velmi mladých partnerů, rodiny přetížené, ambiciózní, perfekcionistické, autoritářské, protekcionistické, liberální, odkládající, disociované, kde jsou v rodině narušeny vztahy mezi jejími členy, rodiny nevlastní i rozvodové, a nakonec i rodiny, kde rodiče či děti trpí různými druhy postižení (smyslové, tělesné, duševní).

Druhou je Typologie dysfunkčních rodin dle rodinné patologie. Tato typologie se dále štěpí na tři jednotlivé větve, kterými jsou rodinná integrace, poruchy afektivní komunikace a rovnováha rodinných subsystémů. Ke každé z těchto oblastí jsou pak přiřazeny konkrétní typy rodin.

1.5.1 Násilí v rodině

Násilí má ve společnosti různé podoby a každá společnost na něj tak nahlíží pod jiným úhlem pohledu. To, co někomu přijde v pořádku, jiný považuje za přehnané. Musíme si být vědomi toho, že neexistuje jednoznačná definice toho, co násilí v rodině je a není. Určitá míra násilí je přítomna v každé rodině, jen je důležité znát hranice, které by se neměly překonávat. Toto se může projevovat například ve výchově, kdy každý z rodičů má odlišné představy o svém působení na utváření osobnosti dítěte. To, co jeden z rodičů považuje za správné, především s ohledem na zdraví a bezpečnost dítěte, může druhý rodič chápat jako nepřiměřené a příliš radikální.

„V obecné představě je rodina prostředím, kde je dítě milováno a přijímáno, postavy rodičů, především matky, jsou vždy chápány jako milující. Přesto se v realitě velmi často

³³ ŠanceDětem. *Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách*. [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/vychovne-problemy-v-dysfunkcnich-rodinach.shtml>

setkáváme s rodinami, kde dítě nejen že není zahrnováno láskou, ale kde trpí, kde je dokonce týráno.³⁴ V souvislosti s dětmi, které v dysfunkčních rodinách vyrůstají a které se stávají oběťmi týrání, zanedbávání či zneužívání se často používá termín syndrom CAN (Child Abuse and Neglect).³⁵

1.5.1.1 Dítě jako oběť

Rodiče a ostatní členové rodiny, kteří si chtějí na dítěti vybíjet svůj negativní vztah k němu, tak mohou činit dvěma způsoby, a to buď aktivní, nebo pasivní agresivitou. Aktivní agresivita se projevuje především fyzickým násilím páchaným na dítěti, zatímco pasivní agresivita je spíše zanedbávání péče o dítě a neuspokojování jeho základních potřeb.

Za fyzické násilí je nejčastěji považováno přehnané tělesné trestání dítěte. *„Tělesné týrání je definováno jako tělesné ublížení dítěti, nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěti, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno úmyslně anebo že mu nebylo zabráněno.“*³⁶ Mezi fyzické násilí se také řadí hrubé zacházení, jako cloumání s dítětem, strkání apod. a především pak sexuální násilí, jež má na budoucí psychický stav dítěte největší vliv a následky tohoto zneužívání jsou pro dítě jedny z nejzávažnějších.

*„Pohlavní zneužívání je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník i cizí osoba.“*³⁷

Kromě fyzického násilí může být dítě také obětí násilí psychického. *„Psychické násilí se projevuje především slovně. Dítě je rodiči podceňováno, zesměšňováno, je mu neustále připomínána jeho skutečná či domnělá nedostatečnost. Psychické násilí může však nabýt i podobu citového vydírání, kdy rodiče udržují u dítěte pocit viny a vyžadují na dítěti určitý způsob chování k odčinění této viny.“*³⁸

³⁴ VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 22.

³⁵ Tento syndrom můžeme definovat jako jakékoliv nenáhodné, vědomé i nevědomé konání rodičů, vychovatelů nebo jiné osoby vůči dítěti, které je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a které poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, v krajním případě způsobuje dokonce jeho smrt. (www.sancedetem.cz)

³⁶ GJURICOVÁ, Šárka a kol. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 16.

³⁷ Tamtéž, s. 16-17.

³⁸ VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 26.

V souvislosti s psychickým násilím se hovoří také o psychické deprivaci, ke které dochází v případech, že dítě v rodině strádá po emocionální stránce a nejsou uspokojovány jeho základní psychické potřeby.

1.5.1.2 Žena jako oběť

Násilí mužů na ženách je podle statistik velmi častým jevem. Žena si však muže násilníka nevybírá vědomě, jak se mnohdy společnost domnívá. Žena často mužův přehnaný zájem o svou osobu omlouvá zamilovaností a jeho starostí a zájmem o její osobu a bezpečí. Muž má potřebu ženu neustále kontrolovat, veškerý čas trávit společně, potřebuje vědět, kde se žena nachází a co zrovna dělá, s kým tráví svůj volný čas a komu se svěřuje. Zpočátku může být ženě příjemné, že o ni muž projevuje zájem a zajímá se o všechno s ní spojené, později ji však jeho neustálá kontrola a potřeba dokonalé informovanosti začíná omezovat.

„V laické veřejnosti a někdy i v odborné praxi je běžný jednak postoj zlehčování problému, jednak tendence k obviňování žen. Soudí se, že je domácí násilí na ženách jev, který se vyskytuje pouze v sociálně problematických rodinách a že žena, kterou muž bije, má na násilí podíl například tím, že muže provokuje. Tyto společenské postoje jednak neumožňují vidět násilí na ženách v rodině jako společenský problém, jednak ztěžují ženám řešení vlastní situace. Ženy se setkávají s nedůvěrou i v rámci širší rodiny...“³⁹

1.6 Rodina s postiženým dítětem

Pokud se do rodiny narodí dítě s postižením, je to šokující zjištění pro všechny členy. Nejhuře se s touto skutečností vyrovnávají rodiče a sourozenci, nelehká je situace i pro širší rodinné příslušníky, přátele a okolí. Rodině se narozením postiženého dítěte zcela změní život a dosud zaběhnuté zvyky a způsoby. Postižené dítě je pro rodinu mnohem větší zátěž nejen po emoční stránce, ale především také po sociální a ekonomické. Mnohdy nákladná léčba vyžaduje omezení výdajů rodiny v jiných oblastech života. Rodina se často, především zpočátku, straní společnosti a postupně se začíná socializovat spolu s dítětem, často však v jiných společenských kruzích – skupiny rodičů dětí se stejným postižením, zájmové skupiny apod.

„Příchod postiženého dítěte do rodiny, kde jsou další děti, není stresem pouze pro rodiče, ale i pro sourozence.“⁴⁰ Zdraví jedinci se často bojí, že budou odstrčení a veškerá pozornost

³⁹ GJURIČOVÁ, Šárka a kol. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 76-77.

⁴⁰ PEŠOVÁ, Ilona a Miroslav ŠAMALÍK. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada, 2006, s. 31.

rodičů bude věnována postiženému sourozenci. Proto je velmi důležité, aby rodiče s dětmi komunikovali a vysvětlili jim, že ačkoliv postižený sourozenec potřebuje více jejich péče, neznamená to, že by neměli čas věnovat se zdravému z dětí a přestali ho mít rádi. *„Je velmi důležité, aby rodiče i odborníci vysvětlili dítěti problém postižení jejich sourozence. Sourozenci dítěte s postižením potřebují cítit, že oni sami nejsou diskriminováni, a proto musejí být seznámeni s problémy jejich sourozence.“*⁴¹ Je pochopitelné, že v takto náročné situaci rodiče očekávají, nebo vyžadují větší pomoc zdravého dítěte, je však důležité dítě nepřetěžovat na úkor jeho vlastních zájmů a povinností. *„Rodiče si někdy ze zdravého dítěte vytvoří něco jako záchrannou vestu. Děti však musí zůstat dětmi a neměly by se stát součástí rodičovské podpůrné sítě... Jestliže na zdravé dítě naložíme větší díl odpovědnosti, než odpovídá jeho věku, pak zákonitě utrpí jeho zdravý vývoj. Samozřejmě že potřebujeme jeho pomoc. Nespoléhejme však na jeho podporu příliš.“*⁴²

1.6.1 Dítě s autismem

*„Autismus je pervazivní porucha, kterou trpí deset až patnáct dětí z tisíce. První symptomy se obvykle objeví před třináctým měsícem věku dítěte, zřetelnými se stanou v době, kdy u dítěte dojde k výrazné poruše ve vývoji komunikačního jazyka.“*⁴³

Děti s poruchou autistického spektra (PAS) mívají nejčastěji potíže se sociálními interakcemi, straní se kolektivu, neprojevují zájem o druhé, dokonce ani o vlastní rodiče, a to ani v případě, že jsou přímo osloveni. Jedinci s PAS nerozumí neverbálním projevům druhých, nenavazují oční kontakt, což mohou neznalí jedinci považovat za nezdvořilost a nevychovanost. Kromě potíží s neverbální komunikací mají postižení také potíže s komunikací verbální. Vývoj řeči je opožděný, jedinci často nekomunikují vůbec nebo používají zkomolené výrazy, věty jsou neúplné a často nesmyslné, bez intonace a typické je i opakování slov a vět. Děti často vyžadující opakování se aktivity a dodržování přesného režimu dne. Jakékoliv narušení jejich zvyklostí a činností může způsobovat bouřlivé záchvaty, popřípadě agrese či autodestruktivní chování. *„V raném dětství se tyto zvláštnosti mohou projevit tím, že dítě odmítá jídlo určité barvy nebo konzistence. Dítě nemusí reagovat na lidské hlasy či okolní zvuky, nebo naopak může na běžný zvuk reagovat panicky. Může být citlivé na určité textilní materiály... Mohou*

⁴¹ BARTOŇOVÁ, Miroslava a kol. *Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007, s. 50.

⁴² RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem*. Praha: Portál, 2006, s. 99.

⁴³ Tamtéž, s. 7.

*trávit mnoho času točením koleček u autíček, rovnáním předmětů do řady nebo skládáním zvířátek na okraj stolu.*⁴⁴

Přítomnost dítěte s PAS v rodině je těžká nejen pro rodiče, ale především také pro sourozence, kteří se najednou cítí být mimo pozornost rodičů. Je důležité dítě na příchod postiženého člena rodiny připravit, a hlavně mu vše vysvětlit a trpělivě odpovídat na jeho dotazy a respektovat jeho způsoby vyrovnávání se s novou rodinnou situací. *„I když je zpočátku velmi obtížné přiblížit autismus zdravému dítěti, je to nesmírně přínosné... Zdravý sourozenec pak lépe chápe chování sourozence postiženého. Jen takové porozumění může vést ke vzájemné lásce a minimalizovat zmatek, nebo dokonce strach.*⁴⁵ Důležité je dítěti neustále projevovat svou lásku a náklonnost, aby nemělo důvod cítit se odstrkováno na úkor postiženého sourozence. *„Ujistěme zdravého sourozence, že on i jeho postižený bratr či sestra jsou milováni a v bezpečí rodiny. To můžeme utvrzovat větou Mám tě rád, řečenou každému sourozenci v přítomnosti druhého dítěte.*⁴⁶

Děti se mohou za svého postiženého sourozence také často stydět před okolím, kamarády a spolužáky. *„Nacvičme s dítětem vhodné odpovědi na nevhodné otázky, které může slyšet v obtížných situacích od spolužáků. Je potřeba, aby se dítě s naučenou odpovědí ztotožnilo a považovalo ji za svou.*⁴⁷ Je třeba dítěti vysvětlit, že není jediným, který má postiženého sourozence a pokusit se mu případně najít kamaráda mezi dětmi, které také vyrůstají s postiženým sourozencem. Jedinci pak spolu můžou sdílet zážitky i zkušenosti a starosti plynoucí ze soužití s postiženým sourozencem.

Vždy je důležité svým dětem naslouchat a pomáhat jim s řešením jejich problémů a starostí. Je důležité, aby si rodiče uvědomovali složitost situace, ve které se zdravé dítě nečekaně ocitlo a respektovali jeho názory na danou rodinnou situaci. *„Je důležité přijmout jeho nesnadnou roli takovou, jaká je. Přiznat mu, že chápeme, že to nemá jednoduché. Domluvit se, co by pro něj bylo důležité, aby mohlo svou roli dobře a svědomitě zvládat. Dítě by mělo vědět, že může přijít a bude mít právo si postěžovat, od sourozence odpočinout. To stačí k jeho pocitu, že hraje v rodině důležitou roli a není přehlíženo. Tedy praktikovat prosté připojení ve smyslu – už tě to musí také otravovat, všichni v naší rodině to nemáme vždycky lehké, jsme hrdí, jak pěkně to zvládáš.*⁴⁸

⁴⁴ RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem*. Praha: Portál, 2006, s. 9.

⁴⁵ Tamtéž, s. 97.

⁴⁶ Tamtéž, s. 97.

⁴⁷ Tamtéž, s. 98.

⁴⁸ STRAUSSOVÁ, Romana a Monika KNOTKOVÁ. *Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra*. Praha: Portál, 2011, s. 133.

Soužití s postiženým sourozencem nepřináší však jen negativa, ale také spoustu zkušeností a poznatků do budoucna. „*Sourozenci dětí s autismem stejně jako sourozenci dětí s jiným postižením poznají, že život někdy neměří všem stejně, ale přesto bychom měli mít život rádi se všemi jeho rozmanitostmi, které přináší.*“⁴⁹

⁴⁹ RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem*. Praha: Portál, 2006, s. 102.

2 Ivona Březinová

„Píše knihy pro děti a mládež všech věkových kategorií a nejrůznějších žánrů. Za součást své profese považuje i povídání si se čtenáři na besedách a veřejných čteních. Často a ráda jezdí do knihoven a škol po celé České republice a na Slovensko, kde jsou její knihy překládány nejčastěji.“⁵⁰

Ivona Březinová se narodila 12. května 1964 v Ústí nad Labem, v současné době však žije s manželem a dcerami v Praze.

Po ukončení základní školy byla přijata na gymnázium, které v roce 1982 úspěšně zakončila maturitní zkouškou. Po gymnáziu nastoupila na Pedagogickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, kde studovala český jazyk a dějepis. Studia úspěšně završila ještě doktorským studiem.

Po studiích začínala jako odborná asistentka katedry bohemistiky na Pedagogické fakultě zmíněné univerzity. Později byla jmenována vedoucí Katedry tvůrčího psaní a následně i prorektorkou pro uměleckou a ediční činnost. Věnovala se také problematice české literatury 19. a počátku 20. století, později především literatuře pro děti a mládež.

Poté, co se s manželem přestěhovala do Prahy, působila chvíli na gymnáziu Josefa Škvoreckého, kde vedla hodiny tvůrčího psaní. Hodiny tvůrčího psaní vedla i v průběhu svého působení na Literární akademii, kde se svými studenty připravila i několik knižních projektů.

Od roku 1996 je pak spisovatelkou na volné noze a plní si tak svůj dětský sen. *„Cesta k první knize byla dlouhá. Celou střední a vysokou školu jsem psala poezii, kterou jsem tu a tam otiskla v novinách a časopisech. Později v práci jsem se pokoušela přednášet a psát články o tom, co napsali jiní. Ale pak přišel zlom. Bylo mi skoro třicet, měla jsem manžela, dvě malé děti a zajímavou práci, která ovšem po mém přestěhování zůstala sto kilometrů daleko. A tehdy, na mateřské dovolené, jsem si uvědomila, že můj dětský sen, to, že chci psát knihy, nevyprchal.“⁵¹*

Veřejnost, odborníky i kritiky zaujala již svou první knihou, dívčím románem, *Zrcátko pro Markétku* (1996). Netrvalo dlouho a Březinová vydává další příběh *Věra, Nika a sedm babiček* (1996). Již z těchto prvních knih je patrné, jakým směrem se bude tvorba Březinové

⁵⁰ Brezinova.cz. *Životopis – Ivona Březinová*. [online]. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/zivotopis/>

⁵¹ VELIČKOVÁ, H. *Na počátku byl sen, na konci próza*. Krok: Kulturní revue Olomouckého kraje, 2010, ročník 7, č. 4, s. 2.

ubírat. Můžeme sledovat jasnou orientaci na mladé čtenáře, jejichž pozornost autorka poutá dětským, mladistvým, hrdinou, se kterým se čtenář může snadno ztotožnit.

Autorka se nebojí do svých příběhů vložit i vážnější témata, která prezentuje svým čtenářům s ohledem na jejich věk a životní zkušenost. Jako příklad můžeme uvést absenci rodičů a šikanu v knize *Útěk Kryšpína N. (2015)*, handicapovaného chlapce v příběhu *Řvi potichu, brácho (2017)*, nebo diskriminaci menšin a následnou výzvu k toleranci v *Začarované třídě (2002)*.

„Nikdy dřív jsem nepřemýšlela o tom, že budu psát pro děti, ale moje dvě malé dcery byly impulsem, který mi ukázal cestu. Dcery vyrostly, ale mně to dětské psaní zůstalo a jsem při něm šťastná.“⁵² Březinová však není pouze spisovatelkou pro nejmenší, ale v její tvorbě nalezneme texty určené jak dospívajícím, tak i romány pro ženy, dobrodružnou literaturu i cestopisy. „Když říkám, že píšu jen pro děti, není to tak úplně pravda. Moje knihy jsou z velké části určené čtenářům dospívajícím. Ti už mnohdy opravdu dětmi nejsou a autor musí volit úplně jiný přístup, jak je oslovit.“⁵³ Pozornost dospívajících, především dívek, nejvíce upoutala triptychem *Holky na vodítku (2002)* – *Jmenuji se Alice*, *Jmenuji se Ester* a *Jmenuji se Martina*. Hrdinky těchto tří románů se potýkají se společensky nežádoucími, patologickými, jevy. Alice bojuje se závislostí na drogách, Ester se snaží skoncovat s gamblerstvím a Martina překonává poruchou příjmu potravy. Jedná se o témata dospívajícím dívkám velmi blízká. Nejedna z mladých dívek chce dosáhnout dokonalosti, a to za jakoukoliv cenu. Nejedna z dospívajících se někdy dostal do spárů nevhodné party, která na něj měla špatný vliv a mnohdy ho dovedla až k drogám. Čtenáři, častěji čtenářky, se s hrdinkami snadno ztotožní a jsou tak lehce vtaženi do děje a mají možnost si uvědomit, jaké následky může jejich chování mít a co dělat, aby se takovému osudu vyhnuli. Autorka se na psaní těchto románů intenzivně připravovala a aby dosáhla věrohodnosti a vycházela z faktických informací, navštěvovala dokonce psychiatrická zařízení a léčebny, kde diskutovala nejen s odborníky, ale také se samotnými pacienty. „Absolvovala jsem krátkou stáž v DROP-Inu, vyzkoušela jsem si práci streetworkera, podnikala jsem několik cest do protidrogových léčeben, diagnostických center pro mládež, na psychiatrická oddělení i detoxikační jednotky. Nebyl to příjemný rok. Ale bez takto intenzivního získávání informací bych knihy o narkomanech, gamblerech a lidech trpících anorexií nebo

⁵² VELIČKOVÁ, H. *Na počátku byl sen, na konci próza*. Krok: Kulturní revue Olomouckého kraje, 2010, ročník 7, č. 4, s. 2.

⁵³ Tamtéž, s. 3

bulimií napsat nedokázala.“⁵⁴ Za knihy *Jmenuji se Ester* a *Jmenuji se Alice* získala Březinová v roce 2002 Zlatou stuhu.

Mezi lety 2005 a 2013 vytvořila Březinová několik knih, které by bylo možné, díky zvoleným tématům, zařadit do hodin literární výchovy. Jedná se především o tituly *Básník v báglu* (2005), *Blondatá Kerolajn* (2006), *Báro, nebreč* (2007), *Bojíš se, Margito?* (2008), *Blázniví donkichoti* (2009), *Blbnutí s Oscarem* (2011) a *Bleděmodrá kafkárna* (2013). V těchto románech, cestopisech, se parta kamarádek rozhodne trávit prázdniny na cestách a vydává se po stopách významných, nejen českých, spisovatelů. „*První díl prázdninového putování trojice patnáctiletých holek a jejich ctitelů se odehrává na cestě Kokořínským dolem k Máchovu jezeru, kudy kdysi šel do Krkonoš K. H. Mácha.*“⁵⁵ Druhý díl se odehrává v období jarních prázdnin, kdy parta odjíždí lyžovat na Ještěd a na běžkách projdou i cestu Karolíny Světlé. Na další výlet se parta vydává do Ratibořic po stopách Boženy Němcové, kde se jim naskytne příležitost zahrát si v chystaném životopisném filmu o této významné spisovatelce. Ve čtvrtém díle přijímá parta pozvání na Slovensko do míst, kde se narodila Margita Figuli. V pátém díle se studenti vydávají až do Španělska po stopách M. de Cervantes a jeho hrdiny Dona Quijota. V šestém díle se gymnazistky vydávají do Irska za dramatikem Oscarem Wildem a sérii výletů zakončují v Praze, kde pátrají po stopách Franze Kafky.

Další Zlatou stuhu obdržela Březinová v roce 2011 za knihu *Držkou na rohožce*. Hlavním hrdinou tohoto příběhu je osmnáctiletý Tony, který byl kvůli nezodpovědným rodičům umístěn do dětského domova a nyní se těší až ho opustí a začne žít opravdový život. Ten totiž podle Tonyho začíná až za branami domova.

V roce 2016 přichází další nominace na Zlatou stuhu, a to za knihu *Nausika, dívka z Knossu* (2015). „*Román ze starověké Kréty se odehrává před několika tisíci lety, v dobách, kdy na ostrovech Kréta a Théra vyrostla první velká evropská civilizace – minojská kultura. Příběh sleduje životní putování několika dívek a žen a jejich boj s osudem na pozadí velké přírodní katastrofy.*“⁵⁶

Další z knih, které byly oceněny Zlatou stuhou, je *Řvi potichu, brácho* (2015). Tato kniha byla dokonce nominována na Magnesii Literu. „*Příběh o dvou patnáctiletých chlapcích, kteří trpí poruchou autistického spektra. Pamelin bratr Jeremiáš má nízkofunkční autismus, spolužák*

⁵⁴ VELIČKOVÁ, H. *Na počátku byl sen, na konci próza*. Krok: Kulturní revue Olomouckého kraje, 2010, ročník 7, č. 4, s. 4.

⁵⁵ Brezinova.cz. *Básník v báglu*. [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/basnik-v-baglu/>

⁵⁶ Brezinova.cz. *Nausika, dívka z Knossu*. [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/nausika-divka-z-knossu/>

*Patrik Aspergerův syndrom.*⁵⁷ Březinová v díle popisuje každodenní život, starosti i radosti při péči o handicapované dítě.

Březinová je známá především jako autorka knih pro děti a mládež. Málokdo však ví, že píše i texty pro dospělé, především pak romány pro ženy. V těchto textech se nejčastěji věnuje tématům blízkým životu čtenářek jako jsou milostná vzplanutí, konflikty v rodině nebo hledání další životní cesty. Autorka se v dílech snaží usnadnit čtenářkám identifikaci s hlavní hrdinkou. Ani tato snaha však v očích kritiků nezvýšila hodnotu těchto románů, a proto Březinovou považujeme především za autorku literatury pro děti a mládež.⁵⁸

Spisovatelka je také členkou několika organizací, z nichž můžeme jmenovat IBBY (Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu), či Obec spisovatelů. Je také zakladatelkou tvůrčí skupiny Hlava nehlava, která však již ukončila činnost (2007–2014). V roce 2012 se také stala patronkou klubu „Hornomlýnská“, který navazuje na činnost Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR. Od roku 2013 je také patronkou nadace Alzheimer Nadační fond, ke kterému se připojila po napsání knihy *Lentilka pro dědu Edu. „Příběh malého Honzika, jehož pradědeček trpí Alzheimerovou nemocí. Vícegenerační soužití v jedné rodině přináší celou řadu veselých i smutných situací, které je ale nutné zvládat a řešit.*⁵⁹ Kromě této nadace spolupracuje také s nadačním fondem Gabrielis, kde se pomocí projektu Psaní pomáhá snaží podpořit jeden z několika pilířů – zlepšení kvality života osob s Alzheimerovou chorobou.

Spisovatelčina tvorba je opravdu bohatá a mezi čtenáři velmi oblíbená. O oblíbenosti svědčí nejen četné překlady spousty knih do různých jazyků – angličtina, němčina, francouzština, albánština, chorvatština, maďarština, polština, srbština, ukrajinština..., ale také mnohá ocenění, kterých se samotné spisovatelce i jejím knihám dostalo – několik ocenění Zlaté stuhy, dvě nominace na Magnesii Literu a řada výher v anketě Suk⁶⁰. V roce 2004 ji dětská čtenářka dokonce pasovali na rytíře *Řádu krásného slova*. Březinová na ocenění reagovala takto: „*To byl zážitek! Moc si takových ocenění vážím, protože jsou hmatatelná. Když dostanu nějakou cenu, vím, že se musela sejít určitá porota, není to tedy ocenění jen od jednoho člověka... Hodně*

⁵⁷ Brezinova.cz. *Řvi potichu, brácho*. [online]. [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/rvi-potichu-bracho/>

⁵⁸ ČERNÁ, T. *Ivona Březinová – autorka literatury pro děti a mládež*. [online]. [cit. 2019-02-14]. Brno: MU PdF, 2009. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Šubertová, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/l32rm/Ivona_Brezinova_diplomova_prace.pdf

⁵⁹ Brezinova.cz. *Lentilka pro dědu Edu*. [online]. [cit. 2019-02-16]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/lentilka-pro-dedu-edu/>

⁶⁰ Akce „Suk – čteme všichni“ je celostátní anketa dětí, učitelů a knihovníků školních a veřejných knihoven, v níž se rozhoduje o nejoblíbenější knize pro děti a mládež za uplynulý rok. Cílem je upozornit pedagogickou i ostatní veřejnost na nové tituly v této oblasti literatury a zároveň postihnout čtenářské preference dětí. (www.npmk.cz/knihovna/anketa-suk-cteme-vsichni.pravidla)

*to pro mě znamená. Jako opravdová rytířka Řádu krásného slova taky ráda jezdím za dětmi, abych je pasovala na čtenáře. Dokonce jsem neodolala a pořídila si na to opravdový meč, v Toledu ve Španělsku, když jsem šla po stopách Dona Quijota.*⁶¹

⁶¹ PECHOVÁ, L. *Fascinující dětská duše: Dospívám se svými hrdiny*. LitENky, 2010, ročník 6, č. 3, s. 2.

3 Držkou na rohožce

„Právě mu bylo osmnáct a má pocit, že si toho v životě zatím moc neužil. Z doby, kdy byl malý, si pamatuje jen hádky rodičů a hračku šaška, který vypadl z okna místo něj. A pak už jen děcák. Sedm vnucených sourozenců od tří do sedmnácti let. Voprůz. Tři tety a strýc, kteří ho pořád k něčemu nutí. Aby si po sobě uklidil, vynesl koš, umyl nádobí, chodil do učňáku... Voprůz, voprůz, voprůz!

Ale teď bude všechno jinak. Je dospělý. Je samostatný. Je nadržovaný na ženský i na život tam... někde... ve velkém městě. Myslí si, že konečně začne doopravdy žít...“⁶²

Držkou na rohožce je román určený dospívajícím čtenářům, který byl nominován na Zlatou stuhu za rok 2010.

Příběh začíná v dětském domově, kde hlavní hrdina Tony žije, a následně pokračuje v Praze, kam se Tony vydává za lepším a opravdovým životem. Tony už se nemůže dočkat až mu bude osmnáct a bude moct domov konečně opustit.

„Tak zítra.

Co zítra? – Dělá teta Radmila nechápavou.

Bude mi osmnáct.

Už? – Protáhne vychovatelka naoko udiveně.

Nejvyšší čas. – Odsekne jí.

Moc spěcháš...

...Už mám sbaleno. – Poznamená opatrně.

Jak, sbaleno? – Nechápe teta Radmila a sáhne po ovladači, aby ztlumila zvuk.

Odcházím. – Pokrčí rameny a vydrží pohled ženy, která mu několik let dělala mámu. Teda jednu ze dvou mám.

Ale to nemůžeš!

Proč bych nemohl? – Vítězoslavně se usměje. – Bude mi osmnáct. Od zítřka si můžu dělat, co budu chtít.

Bohunka sedí s otevřenou pusou. Gizelin zelený lak ukapává na sedačku. Radmila rázně vypíná televizi a z pokoje malých se ozve kňouravý pláč...“⁶³

⁶² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, obálka.

⁶³ Tamtéž, s. 10.

Nedbá ani na rady vychovatelek a svých „sourozenců“, aby domov neopouštěl a hned ráno v den svých narozenin z domova odchází. Z peněz, které v domově dostal, si kupuje jízdenku a míří do Prahy.

„Tak kam to bude, mladej?

Jednou Praha

Zpáteční?

Ne. - Odsekl dotčeně. Zpáteční. To tak. Do týhle díry už nikdy ani omylem.“⁶⁴

Tony se vydává vstříc novému životu, ale o životě vlastně vůbec nic neví. Doteď měl v domově plný servis, o všechno se staraly tety, a Tony tak nic nemusel. Nyní přijíždí do Prahy, kde nemá zajištěnou práci, ubytování a ani to tam vlastně nezná. *„Na Hlaváku byl naposled tak před třemi lety. To, když je tety Radmila a Ljuba a strejda Karel vzali na výlet do Národního muzea... Ale nádraží si pamatoval jako zaplivané a plné somrujících bezd'áků. Ted' mu připadalo jiné. Vychytanější. Samé luxusní obchody.*“⁶⁵ Veze si s sebou pouze batoh s osobními věcmi a pár bankovek, které v domově dostal.

Jako prioritu si po příjezdu stanovuje sehnat ubytování a něco k jídlu. Vzhledem ke své nezkušenosti a lehkovážnosti však velkou část svých úspor utratí za ubytování v hotelu a s tím spojenou zábavu. O zbytek úspor a osobní věci je Tony připraven následující večer. Neznámý mladík Tonymu nabídne společnost a místo k přespaní, ale hned ráno Tonyho z bytu vyhodí jen ve spodním prádle bez batohu, peněz i oblečení. *„Probuzení bylo bouřlivé... Naposled ti říkám, koukej vypadnout! – procedil na něj chlap skrz hrozivě sevřenou čelist, ruce připravené do pěstí. Odhodlal se vstát, šťastný, že na sobě má aspoň slipy. Chlap se nad ním vztyčil do výšky metr devadesát a chlupatým hrudníkem deroucím se mu z rozepnuté košile ho tlačil ze dveří... Dlouhými stejnoměrnými kroky kráčel rušnou ulicí, netečně vrážel do lidí spěchajících do práce a snažil se ujasnit si situaci. Je v Praze. Sám. Nemá prachy. A ted' už ani svoje věci. V batohu měl celý život...*“⁶⁶

Po těchto prvotních eskapádách Tony klesá až na úplné dno ulice mezi bezdomovce. Toulá se ulicemi, posedává po lavičkách a vzpomíná, jak dobře se měl v domově. Hrdost mu však nedovolí vrátit se zpět. Byla by to potupa a osobní selhání. On, velký Tony, se přece nemůže vrátit. Život na ulici mu však neustále komplikuje jeho nezkušenost, naivita a důvěřivost. Jeden večer se, opět pod záminkou teplého místa k přespaní, vydává do nedaleké stavební buňky s neznámým mladíkem. Tam už na ně však čeká mladíkův kamarád. Klukům

⁶⁴ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 8.

⁶⁵ Tamtéž, s. 23.

⁶⁶ Tamtéž, s.47-48.

totiž nejde o to, aby nabídli Tonymu místo k přespaní, ale chtějí si s ním užít. Tonymu se naštěstí podaří utéct a do rána bloumá ulicemi Prahy. Jednu z nocí stráví také v domě plném squaterů, ale k jeho smůle je zrovna tu noc na squat uspořádán další zátah policie.

Tony se však před policií dobře ukryl, a nebyl tak zatčen. „... Když byl dole, praštil sebou mezi pytle, ve kterých asi, podle smradu, byly odpadky... Viděl, jak kolem něj prošli dva s helmou a štítem, obušky pevně v ruce. Ale byl dobře zašitý. Policajtům se do smradu nechtělo a on byl v tom hnusu navíc docela hluboko. Pěkně voprůz, pomyslel si, ale vyplatilo se...“⁶⁷

Následující den Tony potkává partičku kluků, kteří ho přemluví, aby jim pomohl vykrást jedno zlatnictví. Loupež se však nepodaří a celá skupinka utíká z místa činu. Tony se ale při vystupování z auta dívá přímo bezpečnostní kamery. „... Noční ulice před zlatnictvím. Zablácený fiat. Tři zakuklení muži, jak do něj nasedají. A po chvíli zase vysedají. Čtvrtý bez kukly. Detail vyděšeného obličej. Tony...“⁶⁸ Parta následně přemýšlí, jak vzniklou situaci vyřešit a Tonyho se „zbavit“, aby nebyli prozrazeni.

„Hele, máme nápad, jak tě z toho vysekat – Oznamil mu pasák, když se konečně odvedle vrátili. Jakej...nápad?

... Jen nechápal, proč ho svlíkli. Ležel v zavazadlovém prostoru starého autobusu, který vzl dědky a babky z jakéhosi domova důchodců na nedělní výlet do Drážd'an.

Dali mu jenom starou deku. Ten řidič už se prý o něj za hranicema postará. Přesně tak mu to řekli. Oni už se o tebe staraj.

Jo, bude to fajn. Nabeton. Cestuje si tu jako mimino. A až tenhle autobus zastaví, Tony se znovu narodí.

Naučí se nověj jazyk.

Najde si práci.

Pronajme si byt. S velkou rohožkou přede dveřma. A nakoupí si spousty conversek. Vystaví je na tu rohožku a bude čekat, který z nich mu někdo šlohone jako první. A bude je tomu parchantíčkovi přát.

Jo, přesně takhle to udělá.“⁶⁹

Ani přes všechny karamboly a potíže, neopouští nezkušeného a naivního Tonyho idea na šťastný a spokojený život, byť za hranicemi republiky.

⁶⁷ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 125-126.

⁶⁸ Tamtéž, s. 153.

⁶⁹ Tamtéž, s. 154-156.

3.1 Kompozice a jazyková analýza

V románu se prolíná chronologický postup s retrospektivními pasážemi. Chronologicky je popisována především hlavní dějová linie, tedy Tonyho odchod z domova, cesta do Prahy a příhody, které ho při jeho cestování potkávají. Vedle hlavní dějové linie jsou chronologicky popisovány ještě vedlejší dějové pasáže, především pak život v domově po Tonyho odchodu.

Retrospektivou se vracíme k Tonyho vzpomínkám. Ve vzpomínkách se mu neustále vybavuje život v domově i osudy „svých sourozenců“, kteří byli často týráni a zneužíváni svými rodiči. Gizela byla svědkem neustálých hádek mezi rodiči, Gábin viděl, jak otec ubodal matku a sestry Bohunka s Milkou byly oběťmi sexuálního zneužívání, s čímž se dosud nevyrovnaly. Kromě vzpomínek na dětský domov se Tonymu až příliš často vybavuje nelehké soužití s rodiči. „Venku prší. Pár kapek mu padlo na obličej. Nebo ne? Možná to je tím, že brečí. Nebo máma brečí? Nebo Kašpík? Kašpárek, kterého nedávno dostal od babičky. Taky ho teď svírá v podpaží. Jako máma jeho. Jestlipak se taky pokakal...“⁷⁰ Vzpomínky a retrospektivní pasáže jsou navíc v textu graficky odlišeny kurzívou.

Jazykové prostředky autorka volila s ohledem na prostředí, ve kterém se hlavní hrdina pohybuje tak, aby příběhu dodala na věrohodnosti. V textu se tak vyskytují slova nespisovná a hovorová – *ty brd'o, kojeňák, voprúz, vohoz*, ... Časté jsou také anglicismy, slangové výrazy a nechybí ani vulgarismy – *zfašírkuju, sorry, gošky, chmatáky*, ... Zvolené jazykové prostředky jsou jistě blízké i dnešní mládeži, a pomohou tak čtenáři lépe se vžít do děje a ztotožnit se s hlavními postavami.

3.2 Motiv rodiny

Informace o Tonyho rodině se dozvídáme z jeho vzpomínek. Rodiče se o Tonyho nikdy moc nestarali. Otec byl alkoholik a matka narkomanka, která si přivydělávala prodejem drog i vlastního těla. V otci navíc opilost vyvolávala agresi, a hádky rodičů tak byly na denním pořádku. Často byly hádky doprovázeny i domácím násilím – tahání za vlasy, rány pěstí, kopance a bytí opaskem. Tony však obětí svého otce nikdy nebyl. Otec si svůj hněv vybíjel na Tonyho matce. „Matka leží v posteli. Na břiše. Hlavu má pod polštářem, jen pár zcuchaných pramenů se dere ven. A z peřiny vykukují černá chodidla. Zase celý den courala po bytě bosa a u nich doma se nevytírá, takže... Kde je večere, ty kurvo? – Huláká otec, opilostí se sotva drží na nohou. Tak je tu něco k žrádlu, nebo ne? – Strhává z ženy přikrývku. Malý Toník sedí ve

⁷⁰ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 107.

*škvíře mezi nočním stolkem a skříní. Pažemi si pevně objímá kolena. Hlavu tiskne k hrudníčku, sotva dýchá. Tak vstaneš, nebo ti mám pomoci? – Otec řve, matka cosi mumlá ze spaní, Toník pouští kolena a zděšeně si zacpává uši. Ví, co to znamená pomoci. A otec už odepíná tlustý kožený opasek. Následnou scénu už Toník nevidí. Jen matčin křik ho chytá na schodech. Ale nezachytí. V pyžamku vyběhává na ulici. Kam běží ten malej? A takhle v noci. Vidíte ho? Zastavte ho někdo. To je ten ze třetího. Od Farkašů. Doma se asi zase mlátěj. Zavolejte policii, chudák kluk. U cizích by mu bylo líp.*⁷¹

Poté, co byli Tonyho rodiče zavřeni do vězení, starala se o chlapce babička. Byla jedinou blízkou příbuznou, která se o Tonyho mohla starat, tudíž jí soud svěřil chlapce do péče. Tony měl babičku moc rád a konečně měl také zázemí a někoho, kdo měl rád jeho. „Chceš buchtu, Toníčku? – Ptá se babička. Chci. A makovou, nebo s povídlama? Vobě. Tak si vezmi obě. – Strká mu babička do každé ruky jednu, i do té levé, kterou má pořád ještě zafačovanou. Pak se odvrátí a cípem zástěry si otírá oči. Ach bože, co ti to ta tvoje máma udělala! Toník si babičky nevšímá a soustředěně dlabě. Jednou si kousne zleva, podruhé zprava. Těžko říct, kde je to lepší. Eště, babi. No jo, jen si ber. Doma jsi toho asi moc nenajed, vid’? Babička nečeká odpověď. Stačilo jí soudní řízení, kterého se zúčastnila. Jak jsem jenom mohla vychovat takovou dceru. – Lamentuje potichu a asi ani neví, že svým myšlenkám dává zvuk. Jak jsem ji vůbec mohla porodit. Alkoholičku, děvku... Co je děvka, babi? Copak? Co? No, jen hezky papej. Uvařím ti čaj, chceš? Jo.”⁷²

Babička se Tonymu věnovala, hrála si s ním, a dokonce vařila. To bylo něco, co malý Tony z domu vůbec neznal. „Uměla bezvadný škubánky. A králíka na smetaně, ten teda byl!”⁷³ Tony na babičku často vzpomínal a také si vzpomněl, jak spolu vyráběli opravdovou indiánskou čelenku. „Podej mi další brko, to veliké. – Ukazuje babička do hromádky husích per, která přinesla od sousedky. Toník podává brko a nadšeně pozoruje, jak ho babička noří do hrnce s barvou. Už mají pět červených per, pět žlutých a teď začali barvit modrá. Uděláme i zelený, babi? To víš, že ano. Každý správný indián musí mít na čelence i zelený péra.”⁷⁴

Vzpomínky na rodinu se Tonymu vybavovaly nejen večer v posteli před spaním, ve vaně plné pěny apod., ale i v běžných denních situacích, jako například cestou do metra, kdy mu jeden z kolemjdoucích řekl, že tam právě někdo skočil do kolejiště a metro tak nepojede. Tonymu se hned vybavila vzpomínka na matku stojící v okně i s malým chlapcem v náruči.

⁷¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 45.

⁷² Tamtéž, s. 94.

⁷³ Tamtéž, s. 95.

⁷⁴ Tamtéž, s. 95.

„Nepřibližuj se ke mně, nebo skočím! – Řve máma a Toník už jen bezmocně škytá. Strachy se pokakal a vytřeštěnýma očima se dívá na blížícího se otce. Ten má ruku ještě od krve, jak před chvílí mámě rozbil nos. Nebo je to od toho, jak ho máma uhodila kusem prasklé láhve? Okno v pokoji je otevřené. Máma už má jednu nohu na radiátoru. Toníka svírá v podpaží jako neživou mrkací panenku. Ale Toník ani nemrkne. Mrknutí stojí příliš mnoho sil. Vypadni vod toho vokna, jsi namol! – Drtí otec vztek mezi zuby. A pořád se blíží. Toník cítí, jak máma napíná svaly. Ještě chvilíčku a vyhoupne se na parapet. I s ním. Venku prší. Pár kapek mu padlo na obličej. Nebo ne? Možná to je tím, že brečí. Nebo máma brečí? Nebo kašpík? Kašpárek, kterého dostal od babičky. Taky ho teď svírá v podpaží. Jako máma jeho. Jestlipak se taky pokakal? Ještě krok a najdeš nás dole! – Skučí máma. Někdo na ně buší smetákem přes stěnu. To znamená, že mají být zticha. Máma se otáčí po zvuku a táta prudce nakopává rám okna... Ta bolest je strašlivá. Všude je plno střepů. A Kašpík z dětské ruky, která je po tom úderu bezvládná, padá do hlubiny. Toníček se probírá až druhý den v nemocnici. Kde je Kašpík? – Ptá se. Ale o Kašpíkovi nikdo neví. Toník tuší, že se utopil v louži pod oknem. A pláče. Po mámě ani tátovi se neptá. Možná se taky utopili.“⁷⁵

Ačkoliv oba rodiče o Tonyho nejevili zájem a nikdy se o něho pořádně nestarali, ve výše popsané vypjaté situaci, se otec o Tonyho přece jen bál a nabádal matku, aby od okna ustoupila. Otcí se následně podařilo okno zavřít, a tím matce i synovi zachránit život. Jinak je pravděpodobné, že by otcem vystrašená matka z okna vyskočila i s chlapcem.

Tonyho reakce po probuzení v nemocnici dokládá, jaký vztah k rodičům měl. Je zřejmé, že si zvykl nebýt rodičům na obtíž a nehledat je. Vždyť prvním, co po probuzení hledal, byla neživá plyšová hračka. Většina dětí by se v první řadě sháněla po rodičích s typickou otázkou: kde je máma? To však Tonyho ani nenapadlo.

Po této nešťastné události, byl Tony rodičům odebrán a svěřen do péče babičce. Babička se za svou dceru styděla a vyčítala si, jak ji vychovala. O to více se snažila Tonymu dopřát klidné zázemí a lásku od milující osoby. Zároveň si však uvědomovala, že jednoho dne to všechno skončí a Tony bude nejspíš umístěn do dětského domova.

„Toník sedí pod stolem, pusou zkrivenou, jak vydává zvuky podobné túrování motoru, vřeštění pneumatik a skřípotu brzd. Velkým modrým autem s bílými pruhy a s nastříkaným startovním číslem na přední kapotě projíždí kolem noh židle a pak tunelem pod svými zvednutými koleny... Vzhledne a zaposlouchá se, ale protože babička pořád ještě spí, vyjíždí Toník na druhé kolo. A pak i na třetí a čtvrté. Jenže pak už má hlad. Vstane a po špičkách se

⁷⁵ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 108.

sune k babiččině pokoji. Ráno mu uvařila kakao a namazala chleba máslem a medem. Toník se olizoval až za ušima. Doma mu med nedávali. Ani kakao. Jen čaj... Babi. – Šeptne do klíčové dírky. Za dveřmi je ticho. Babička byla ráno divná. Teda až na to kakao a chleba s medem. Hned po snídani si šla zase lehnout... Babi... já mám hlad. Odvází se a vklouzne k babičce do pokoje. Babi. Vyleze jí na postel a trochu s ní zatřese. Babička spí. Toník s ní zatřese o hodně víc, ale když ani to babičku neprobudí, polekaně sleze a vyběhne z bytu. Zazvoní u protějších dveří, a když se otevrou, bezradně vyhrkne: Babička spí. Ale moc.⁷⁶

Babička byla jedinou příbuznou a blízkou osobou, koho Tony měl. Po babiččině smrti už není nikdo, komu by mohli Tonyho svěřit do péče, a proto je umístěn do dětského domova. „... uviděl nahoře na kopečku žluté omítnutou stavbu s červenou střechou plnou nepoužívaných komínů. Zdejší děcák. Před několika lety ho vevnitř přestavěli tak, aby v něm byly i tři bytové buňky. Aby i děcákový děti mohly žít jako v rodině. Aspoň jako.“⁷⁷

O tom, proč byl Tony do dětského domova umístěn se dozvídá až později právě od jedné z tamějších tet. „Byl jsi sem poslaný z rozhodnutí soudu o ústavní výchově. – Vysvětluje mu teta Radmila, když je Tony ve věku, kdy se děti začínají ptát. Ale nejdřív jsi byl u babičky. Pamatuješ se ještě na babičku, Toníku? Pamatuje se na králíka na smetaně. Na indiánskou čelenku. A na modré auto s bílými pruhy a startovním číslem na přední kapotě. Trochu. – Hlesne. Byla hodná.“⁷⁸

V domově se pak od tety Radmily dozvídá i o tom, kde jsou jeho rodiče a proč není s nimi. „... otce zavřeli za výtržnictví a napadení s následkem ublížení na zdraví. Matka si odpykávala trest odnětí svobody za přechovávání a distribuci psychotropních látek.“⁷⁹

Tony byl v domově poměrně spokojený, bylo o něho výborně postaráno, měl na co si vzpomněl, a dokonce tam měl i „sourozence“, se kterými se měli vzájemně rádi, ačkoliv se mnohokrát i hádali a prali. Mnohdy na sourozence i žárlil, a to především na ty mladší, protože jim tety věnovaly větší pozornost než Tonymu. „Ty jsi číslo. – Usměje se teta Radmila. Už ráno kluka prokoukla. Ale správně odhadla, že jeho simulování nevzniklo proto, že se mu nechce do školy. Pochopila, že Toník žárlí. Vymyšlenou nemocí na sebe chce strhnout Radmilinu pozornost. Víš co, Toníku? Zahrajeme si teď spolu Člověče, nezlob se, chceš? Jenom my dva. A pak se teple oblečeme a půjdeme na zahradu nasbírat kaštiny na zvířátka. Ty mi uděláš třeba

⁷⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 121-122.

⁷⁷ Tamtéž, s. 10.

⁷⁸ Tamtéž, s. 125.

⁷⁹ Tamtéž, s. 125.

*pejska a já ti udělám... Co bys chtěl, abych ti z těch kaštanů udělala? Babičku. – Hlesne Toník.*⁸⁰

Tony na babičku nikdy nezapomněl a mnohdy na ní vzpomínal v domově i na svých cestách za novým, lepším životem. Zato na rodiče si nikdy nevzpomněl. Rodiče mu nedali dobrý vzor do budoucna a zážitky, které si z rodiny odnášel, toužil spíše zapomenout, než si je neustále připomínat. Na rodiče si vzpomněl většinou jen v určitých vypjatých situacích, které mu chování rodičů připomněly a rozhodně nikdy nechtěl napodobit způsob jejich života. „*Dva roky sedět! Do prdele. – Mumlal tiše do omítky před sebou. Když byl dole, praštil sebou mezi pytle, ve kterých asi, podle smradu, byly odpadky. Na to už jsem zvyklej, napadlo ho. Ale sedět... Sedět ne. Hlavně nedopadnout jako táta s mámou.*“⁸¹

⁸⁰ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010, s. 41.

⁸¹ Tamtéž, s. 125.

4 Útěk Kryšpína N.

„Větve ho chytají za rukávy, jedna ho s vyceněnými zuby sekla trnem. Kryšpín se prodírá temným houštím, téměř ve tmě nevidí, nic neslyší. Je mu zima a má strach. Proč jedenáctiletý kluk prchá nočním lesem? Chce utéct před zlobou, před trýzniteli – před vším!“⁸²

Útěk Kryšpína N. se v autorčině tvorbě řadí mezi příběhy s dětským hrdinou a je určen čtenářům od devíti let.

Příběh se odehrává na horské chatě, kam třída pátáků odjíždí na školu v přírodě. Praktikantka Hanka v noci zjišťuje, že se ztratil jeden z chlapců, jedenáctiletý Kryšpín, který je kvůli svému zdravotnímu omezení často terčem šikany party spolužáků, i to je možná důvodem jeho útěku. V noci se proto rozjíždí výslech všech žáků a především pátrání, do kterého je k ránu zapojen i policejní pes.

Nadpraporčík Bárta se během výslechu dozvídá, že se Kryšpín stranil kolektivu a neměl žádné kamarády. *„Kryšpín je tvůj kamarád? Ne. Kryšpín nemá kamarády. – Slyší nadpraporčík Bárta už poněkolkáté stejnou odpověď. Copak toho kluka nemá nikdo rád? Proč nemá kamarády? – Zkouší to Bárta znovu. Kluk jen pokrčí rameny.“⁸³* Kromě toho se Bárta také dozvídá, že nejenže byl Kryšpín ve třídě neoblíbený, byl především obětí dlouhodobé šikany ze strany spolužáků. *„K čemu ti to je, být silný? No ... nikdo si na mě nedovolí a můžu ... - Zarazí se. Můžeš ubližovat slabším, je to tak? Tohle jsi chtěl říct? To není pravda. – Zrudne kluk. Aha. Takže Kryšpín podle tebe není slabší. Jasně, že je! jen se mu to musí furt... Připomínat? – Dopoví za něj Bárta ostře.“⁸⁴*

Kryšpín běží po tmě lesem, prodírá se houštím, větve ho škrábou, trhají oblečení, ale on se nezastaví, hlavně utéct někam daleko pryč od všeho. *„Prodírá se roštím už nejmní hodinu. Možná dvě. Anebo taky jen půl. Noční čas plyne jinak. Chybí mu záchytné body. Kryšpína náhle napadá, že tahle noc třeba nikdy neskončí. Vždyť i les před ním se zdá být nekonečný. Totálně nekonečný, řekl by Denis. Možná se bude nepřátelským trním prodírat až do konce života. V tu chvíli ho i přes rychlý pohyb přepadá zima... Nevěděl jsem, že strach studí, zastaví se překvapeně. Rád by se rozhlédl, zaposlouchal...“⁸⁵*

Na Kryšpína doléhá únava a rozhodne se najít si suché místo v houští a na chvíli si odpočinout. Noci už jsou však chladné a Kryšpína vzápětí přepadá zima. *„Kryšpín se úpěnlivě*

⁸² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, obálka.

⁸³ Tamtéž, s. 21.

⁸⁴ Tamtéž, s. 31.

⁸⁵ Tamtéž, s. 9.

*snaží vsugerovat si, že mu vůbec není zima. Ani trošku. Ani co by se za nehet vešlo. Jak ho to učil ten pan psycholog? Zavřít oči. Zklidnit dech. Vnímat svoje tělo, jako by bylo obalené pevnou ochrannou vrstvou. Nikdo k němu nemůže. Nic k němu nemůže. Ani zima. Kryšpín cítí, jak se mu tělem rozlévá příjemné teplo. Jen na chvíli nechat oči zavřené. Jen na chvíli, než půjde dál...*⁸⁶

Probouzí se zimou, protáhne ztuhlé tělo a pokračuje v cestě. Už mě určitě hledají. Určitě už zavolali policii a vyhlásili po mě pátrání. Nebo třeba ještě neví, že jsem zmizel. Třeba si toho nikdo nevšiml. Možná bych se měl vrátit a nic by se nestalo, nikdo by o ničem nevěděl. Ne, už mě hledají, někdo mě sleduje, cítím to. „*Navíc má neodbytný pocit, že ho sledují. Někdo. Nebo něco. Vystrašeně se otáčí, avšak není vidět nic. Nebo ano? Co ten stín vzadu? Kryšpín se znovu dává do běhu. Rukama vzataženýma před sebe si chrání obličej.*“⁸⁷ Terén pod jeho nohama je nyní nerovnější a plný větví a jiných, ve tmě neviditelných, překážek. „*Jako stvořené se tady přerazit, zvláště když zašel měsíc, napadne ho a vzápětí leží na zemi. Jako by ten karambol přivolal... Dlaň pravé ruky má tentokrát pořádně sedřenou. Moc na ránu nevidí, ale mazlavá tekutina s typickým pachem krve mluví za všechno.*“⁸⁸ Kryšpín si ruku otře a vydává se dál. Málem spadne do jakési strouhy, ale naštěstí udrží rovnováhu a v ledové vodě se nevykoupe, pouze si opláchne zraněnou ruku.

Noc se pomalu chýlí ke konci a začíná se rozednívat. K chatě konečně přijíždí další, tolik očekávaná, policejní hlídka se psem. Ringo dostává očuchat Kryšpínovo pyžamo a vzápětí dostává povel a vydává se na cestu.

„Kryšpín zamyšleně kráčí rozednívajícím se lesem. Nepředstavuje si teď žádné zvuky. Nenamlouvá si, že slyší praskot větviček a přesýpání jehličí pod nohama. Neslyší zpěv probouzejících se ptáků. Všechno kolem něj mlčí, protože Kryšpín soustředěně poslouchá jen svůj vlastní hlas. Nebo čí? Děláš dobře, že utíkáš? Neměl by ses vrátit... nějak... někam... prostě na začátek.“⁸⁹

Policie už běží lesem v Kryšpínových stopách, které Ringo cítí. Najednou se ale zastavuje. Potůček. Bárta se bojí, že voda Kryšpínovu stopu odnesla pryč. Ringo si však i s vodou poradí. Znova si očichává pachovou konzervu a značně unavený pokračuje v cestě.

⁸⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 29.

⁸⁷ Tamtéž, s. 48.

⁸⁸ Tamtéž, s. 49.

⁸⁹ Tamtéž, s. 72.

„Kryšpín netuší, že už se ho vydali hledat. Ve snu by ho nenapadlo, že ho stopuje i speciálně vycvičený pes. Detektivky nikdy moc nečetl, má radši fantasy a dobrodružné příběhy z dalekých koutů světa. Jejich hrdinové mu vždycky nahrazovali kamarády, které postrádal.“⁹⁰

Kryšpín se rozhodl, že nejlepší by bylo, kdyby se vrátil zpět, všechno řekl Hance a jako správný chlap se postavil klukům. Poháněn svým odhodláním si razí cestu zpět hustým lesem a rád by našel nějakou pěšinu, po které by se mu šlo lépe. Hlavně doufá, že zvolil správný směr a vrátí se k chatě. Přece jen orientace nebyla nikdy jeho silnou stránkou. Jeho dlouhé kroky jsou stále rychlejší a Kryšpín najednou už zase běží a u toho si zpívá. *„V první chvíli ho napadá, že by se sebou vážně měl něco udělat. Sice se říká, že hudba povznáší, ale takhle doslova? V druhé chvíli mu dochází, že jeho tělo opravdu letí vzduchem, a ve třetí... třetí chvíle je složená ze spousty malých chvil, které se Kryšpínovi jedna po druhé připomínají bolestivými nárazy nohou, rukou i hlavy do stěny skalnatého srázu. Trvá to nekonečně dlouho, ale pak se jeho pád přece jen zastaví.“⁹¹* Dopadl na dno jakési kamenité rokle a zběžným pohledem zjišťuje, že odsud se jen tak nedostane. Kolem něj jsou všude vysoké a strmé stěny a jeho bolí celé tělo, nemá ani odvahu pokusit se vstát. Vzpomene si, že má u sebe mobil. Vytáhne ho z kapsy a zkouší zadat nějaké číslo. Telefon je však vybitý.

„Ringo teď běží úplně přímo. Slunce se už vyhouplo a ozařuje říjnový les ranními paprsky. Mech na zemi je měkký a nasáklý Kryšpínovým pachem. Cíl je nadosah.“⁹² V tom Bárta zavelí, že by měli postupovat opatrně, protože jsou zde všude soutěsky. Zrovna nad jednou se Ringo zastavil. Jeden ze záchranářů opatrně nahlíží dolů a už vidí Kryšpína. Nejprve na něj volá, že už jsou tady a pomůžou mu, vzápětí mu dochází, že Kryšpín je prakticky hluchý a nic neslyší. Proto mají s sebou v týmu záchranáře, který umí znakový jazyk, ten však neovládá zase Kryšpín. V tu chvíli, si uvědomuje, že by se měl možná znakování naučit.

„Vidí, jak se nahoře míhají lidé. Připravují lana, helmu, nosítka. A nějaký pes tam pobíhá. Německý ovčák. Někdo někam volá vysílačkou... Způsobil asi pěkný poplach. A vlastně jenom proto, že před něčím utíkal. Kryšpín v sobě cítí obrovský zmatek. Strach i stud, ale stud je silnější... Sleduje, jak se ze skalního převisu drolí štěrky. V příští chvíli už je vidět lano a na něm se ke Kryšpínovi spouští záchranář. Jaký je to asi zvuk, když provazy prochází kovovou skobou nebo když drhne o skálu? Kryšpín vteřinu přemýšlí, ale pak to nechá plavat. Zaslechl totiž šustění. A ten zvuk má rád.“⁹³

⁹⁰ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 82.

⁹¹ Tamtéž, s. 88-89.

⁹² Tamtéž, s. 92.

⁹³ Tamtéž, s. 93-94.

4.1 Kompozice a jazyková analýza

Příběh je psán retrospektivně, začíná ztrátou Kryšpína a postupně se vrací k tomu, co jeho útěku předcházelo. Pomocí výslechů žáků se nadpraporčík Bárta dozvídá, co se ten večer, než se Kryšpín ztratil, stalo, jak kluci Kryšpína dlouhodobě šikanují a že chlapec vlastně neměl žádné kamarády. „*Milá paní, Kryšpín tu byl úplně sám. Chápete? To-tál-ně sám, jak by to trefně formuloval jeden z těch kluků, co jsem s nimi dneska v noci mluvil.*“⁹⁴

Retrospektiva je narušena chronologickým popisem událostí, kterými jsou ony výslechy žáků, Kryšpínův útěk a pátrání po něm.

Zároveň do děje vstupují Kryšpínovy vzpomínky, které se mu vybavují v souvislosti s tím, co v určité chvíli prožívá. Nejčastěji jsou to vzpomínky na baminku – Kryšpínovu babičku, mutr – Kryšpínovu matku a na Hang – vietnamskou kamarádku, která je v očích spolužáků jiná stejně tak jako Kryšpín. „*Ono to vážně platí, že když si člověk začne zpívat, zažene strach, smutek, bolest, šklebícího se Mariána, Srpna, Denise... i uječený holky, který se Kryšpínovi věčně jenom vysmívají. To Hang je jiná. Škoda, že chodí do běčka. Ale třeba by taky neměla odvahu se ho zastat. Když ji nemá ani on sám! Kryšpín se při myšlence na Hang usmívá. Jednou, o polední přestávce, s ní byl na louce za školou... Hang žmoulala v zubech jitrocel. Od té doby má tu vůni rád.*“⁹⁵

Jazykové prostředky autorka volila s ohledem na prostředí a hlavní hrdiny, kteří v příběhu vystupují. Často se tak objevují především hovorové výrazy – *slyšels, hod'ka, bys, dělaj...*, výrazy obecné češtiny – *chcípneš, ksicht...*, popřípadě vulgarismy – *vole, kráva, hovada...* Spisovné projevy jsou spojeny především s učiteli, nadpraporčíkem a baminkou.

Text je jednoduchý, srozumitelný, neobsahuje rozsáhlá složitá souvětí, která by byla pro čtenáře náročná na pochopení a zorientování se. Vyprávění je plné přímé řeči, tudíž příběh vypadá živější a není to prostý popis událostí.

V knize nechybí ani napětí, pasáže vyvolávající strach z toho, co bude následovat, ale ani veselejší a úsměvné okamžiky. Každý čtenář má možnost si v příběhu najít to své a hltavě se pustit do čtení. Věřím, že dokud čtenáři nedočtou poslední stránku, knihu neodloží, protože děj je natolik poutavý, že ho nelze jen tak snadno opustit.

⁹⁴ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 44.

⁹⁵ Tamtéž, s. 36.

4.2 Motiv rodiny

S rodinou se v tomto příběhu setkáváme pouze v Kryšpínových vzpomínkách a myšlenkách, jinak rodina stojí mimo hlavní dějovou linku, kterou je jeho hledání.

Kryšpín je jedenáctiletý chlapec, který odmala trpí vážnou poruchou sluchu. „*Neumím znakový jazyk!... Nejsem neslyšící. Jsem silně nedoslýchavý. A teď jenom nemám sluchadla...*“⁹⁶ A právě tato odlišnost ho činí v očích spolužáků slabším a stává se tak terčem šikany, které se ani nesnaží bránit. „*Mě jenom štve, že se Kryšpín klukům nebrání. – Vylítne Dominice z pusy.*“⁹⁷ Nad Kryšpínovou pasivitou se pozastavuje i praktikantka Hanka. „*Kdyby se je aspoň trochu pokusil zastavit, postavil se jim... Takhle si na něj budou dovolovat donekonečna... To máš těžký. – Rozhodí učitel rukama. Je to začarovaný kruh. Kryšpín je nejistý a bojácný, protože za sebou necítí autoritu rodičů.*“⁹⁸

Už ve školce si začal Kryšpín všímat, že ho ostatní děti tak trochu odstrkují a pozastavují se kromě jeho nedoslýchavosti také nad jeho neobvyklým jménem. „*Proč mám tak divný jméno, bami? – Zeptal se jednou. Divný? Proč divný? Nikoho jinýho s takovým jménem neznám. A Péťa říkal, že je divný. Prosím tě. Péťa ať si říká, co chce. Ty buď na své jméno pyšný. Vlastně sis ho vybral sám už tenkrát, když ses narodil. – Usmála se baminka. Jak to? – Vykulil nechápavě oči. Kryšpín to v latině doslova znamená chlapec s kučeravými vlasy. A teď se jdi na sebe kouknout do zrcadla... Tak co vidíš?... Jaký máš vlasy?... Stočený do klubiček. No a těm klubičkům se říká kudrny nebo kučery. Ještě si myslíš, že ti tvoje jméno nepatří? – Vzala ho baminka do náruče.*“⁹⁹

Z textu se dozvídáme, že Kryšpín nemá matku, ale žije pouze s babičkou, která ho vychovává. „*Neměli bychom informovat rodiče? – Vzhledne Hanka tázavě k Hynkovi, který se před několika minutami bez úspěchu vrátil z lesa. Žije s babičkou, vždyť jsem ti říkal... a radši bych ji ještě neplašil.*“¹⁰⁰ Kryšpín má babičku, baminku, moc rád, spoustu ho toho naučila, krásně se o něj stará, a dokonce obětovala většinu úspor na nové brouky (moderní sluchadla), když mu ty původní kluci utopili. „*Brouky už měl pár let, takže mu pan doktor Langer napsal poukaz na nové, mnohem, mnohem lepší. Ale baminka tehdy musela vybrat z účtu většinu úspor, aby byla schopná za brouky složit doplatek... Navíc skoro nebyli vidět, snad jen tenká průhledná hadička vedoucí od mikrofону za uchem k miniaturnímu reproduktoru ukrytém*

⁹⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 93.

⁹⁷ Tamtéž, s. 28.

⁹⁸ Tamtéž, s. 42.

⁹⁹ Tamtéž, s. 43.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 40.

v boltci...“¹⁰¹ Díky novým broukům pak Kryšpín objevoval spoustu zvuků, které do té doby neznal. Vystrašilo ho hučící letadlo letící nad jeho hlavou, fascinovalo ho kapání kohoutku v koupelně a mnohdy slyšel i to, co prostě slyšet nejde. „*Tvrdí, že slyší, jak holkám rostou prsa. A přitom neslyší skoro nic. – Vypískne tmavovláska a tváří se pohoršeně.*“¹⁰² Baminka mu trpělivě vysvětlovala, co nové zvuky znamenají a také ho okřikovala, když si brouky jednoduše vypnul a okolní svět ignoroval. „*Ono je to někdy pohodlné, vid', vypnout se a přemýšlet si o svém. Jen ať si ostatní lidé klidně melou. To není pravda. – Ohradil se tenkrát. Některý zvuky jsou mi prostě nepříjemný, no. Jenže na světě jsou i jiné problémy než nepříjemné zvuky. – Pronesla baminka vážně... A měl bys už vědět Kryšo, že před problémy se neutiká. Stejně tě doženou. Neschováš se před nimi vypnutím nějaké páčky. Problémům se musí čelit. Pamatuj si to. Čelit!*“¹⁰³

Chlapcovu babičku za její péči o vnuka obdivuje nejen okolí, ale i chlapcův třídní učitel Hynek. Ví, že babička Kryšpínovi obětovala a obětuje spoustu času a hodně se s ním učí, aby ani přes svou zdravotní vadu nebyl o nic horší než spolužáci. „*Přitom Kryšpínova babička je naprostá hvězda. Nikdo z žáků v mé třídě nemá rodiče, kteří by se dítěti věnovali víc než ona. Dokázala skoro nemožné. Jenom tu slovní zásobu, jakou Kryšpín má, to se jen tak nevidí. Od malička mu četla a povzbuzovala ho, aby četl s ní. Vyprávěla mu a opravovala ho, když pak zase vyprávěl on. Myslím, že jí je za to opravdu vděčný...*“¹⁰⁴ Babička Kryšpínovi nejen vyprávěla pohádky a předčítala, ale dokonce mu zpívala a snažila se rozvíjet jeho cit pro hudbu a rytmus, o kterém byla přesvědčená, že Kryšpín v sobě má, navzdory negativním názorům okolí. „*To baminka ho naučila zpívat. Už ve školce, i když učitelka tehdy říkala, že je to beznadějně. Jenže baminka trvala na tom, že Kryšpín má hudební sluch. A rytmus v těle.*“¹⁰⁵

Ačkoliv Kryšpín babičku miluje, je samozřejmě zvědavý, kde je jeho matka a proč tu není s ním. „*Bami? Copak, Kryšo? Proč mě mutr nechtěla? – Kryšpín visel pohledem na baminčině obličejí a všiml si, jak pracně v sobě doluje sílu k odpovědi. Tak proč? – Dorážel. Vždyť víš. Byla moc mladá a hloupá, když ses narodil. To říkáš vždycky. Navíc to bylo před jedenácti lety. – Namítl Kryšpín. Ted' už přece mladá není. Jenže hloupá je pořád. – řekla baminka ostře.*“¹⁰⁶ Jenže Kryšpínovi babiččiny vyhyčivé odpovědi nestačily, a tak se ptal znova a znova. Čím byl

¹⁰¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 73-74.

¹⁰² Tamtéž, s. 25.

¹⁰³ Tamtéž, s. 78.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 42.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 36.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 22-23.

však starší, viděl, jak je pro babičku téma Kryšpínovy matky a babiččiny dcery náročné a že je to něco, o čem babička nechce mluvit. Uvědomil si, že svými neustálými otázkami a zaváděním řeči na téma matka, babičce ubližuje. „Ty jsi takové moje malé liščátko. – Říkala mu vždycky baminka. Nikomu, nikomu tě nedám. Ani mámě? – Zeptal se jednou jedinkrát. Hlavně mámě. – Zavrtěla baminka hlavou. Zdálo se to vyřízené. Ale nebylo. Ona mě stejně nechce, vid’?... Nechce mě proto, že jsem se jí v bříšku pokazil? Jak jsi na tohle přišel? – Ztuhla tenkrát baminka... Ne, chlapečku. Ty ses nepokazil. To ona... Kryšpín si doted’ pamatuje, jak baminka chtěla dál mluvit, a nemohla. Otvírala naprázdno pusou a Kryšpín si už myslel, že se mu posunul přepínač, ale neposunul. To, že baminka brečí, totiž uslyšel.“¹⁰⁷ Pro babičku to bylo velmi těžké, ale když se Kryšpín narodil a matka se ho vzdala, vzala si ho babička do péče. Nikdy by svého milovaného vnuka nenechala skončit v ústavu. Ten maličký přece nemůže za to, jaké má rodiče. Babička si také svým způsobem dávala vinu za to, že matka, její dcera, Kryšpína opustila a chtěla mu udělat krásné dětství místo ní. „Otec neznámý, matka naprosto selhala. I když babička dělá, co může, v očích spolužáků rodiče nenahradí. Navíc ten jeho problém. Kryšpín je prostě příliš snadný cíl.“¹⁰⁸

Kryšpín babičku odmala oslovoval jakousi zkomoleninou baminka. Slovo v sobě ukrývalo babičku, kterou bezpochyby byla a zároveň i maminku, kterou Kryšpín nikdy nepoznal, ale babička její funkci dokonale nahrazovala. Zato pro matku používal vždy nelíbí výraz mutr. „Pokaždé má ve tváři podivně kamenný výraz, když mluví o Kryšpínově mámě, své dceři. O mutr. Kryšpín tohle slovo kdysi viděl v nějaké knize. Nelíbilo se mu. A pak, když mu baminka vysvětlila, co znamená, pochopil, proč zní tak tvrdě a neosobně.“¹⁰⁹

Chlapec si s babičkou hodně povídal a babička se mnohdy divila, co všechno Kryšpín ví a jaký má přehled. Jednou se jí svěřil i s tím, čím by chtěl být, kdyby nebyl sám sebou. „Chtěl bych být had, bami. – Oznámil jednou doma. Propánajána, jen to ne! – Zhrozila se naoko baminka, ale pak jí to nedalo. A proč bys chtěl být had? To mi teda vysvětli. Protože hadi neslyší zvuky jako já. Jenže jim to vůbec nevadí. Nevnímají tóny, ale vibrace. Myslíš otřesy? Přesně. Had neslyší naše kroky, ale pozná, když se chvěje zem pod našima nohama... A co ryby? Ryby máš ráda?... Ryby totiž vnímají zvuk podobně jako hadi. Taký vibracemi. Jenže ve vodě.“¹¹⁰

Kryšpín na tom teď bez brouků bude ještě hůř než hadi nebo ryby. Zvuky neslyší a vibrace vnímat nedokáže. Bude muset zase upřeně hledět na mluvčího a odezírat z jeho úst, a to je

¹⁰⁷ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 26-27.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 42.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 23.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 65.

přesně to, co nemá rád. „*Zase bude muset soustředěně koukat lidem na rty a odezírat. A když budou mluvit moc rychle, neporozumí.*“¹¹¹

Poté, co kluci Kryšpínovi utopili nové brouky, chlapci dochází, že už si nesmí nechat všechno líbit. Kdyby se býval bránil, nebo alespoň kluky nekryl, mohlo být všechno jinak a noví brouci teď nemuseli být mrtví a on bez sluchu. „*A baminka mohla být ušetřená spousty starostí. Kryšpínovi je konečně jasné, že se musí začít bránit. Ne kvůli sobě, ne kvůli broukům, těm už nepomůže, ale kvůli bamince!*“¹¹²

¹¹¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N.* Praha: Albatros, 2014, s. 64.

¹¹² Tamtéž, s. 80.

5 Věra, Nika a sedm babiček

„Věrce a Veronice je devět let. Chodí spolu nejen do třídy, ale také do stejného oddílu moderní gymnastiky. Jsou tak dobré kamarádky, že by nejraději byly stále spolu. I doma, jako opravdové sestry. A proč vlastně ne? Jedné chybí tatínek a té druhé maminka. Kdo by nechtěl mít oba rodiče? A spousty babiček k tomu!“¹¹³

Věra, Nika a sedm babiček se v tvorbě Ivony Březinové řadí k příběhům s dětským hrdinou. Text je určen čtenářům a čtenářkám přibližně okolo desátého roku. Kniha vyšla ve třech vydáních a byla dokonce přeložena i do srbštiny.

Příběh začíná v tělocvičně na kroužku gymnastiky, kam obě hlavní hrdinky, Věra a Veronika, pravidelně dochází. Po kroužku se na chodbě potkává tatínek Věry a maminka Niky, jak všichni říkají Veronice. Rodiče se pozdraví, nesměle po sobě pokukují, a nakonec si začnou povídat a zdá se, že si spolu rozumí.

Holky spolu vymýšlí různé lumpárny, tráví společně spoustu času, ale stále je jim to málo. Nejraději by spolu vyrůstaly jako opravdové sestry v jedné rodině. V jejich hlavách tak vznikne nápad, že by mohly dát dohromady maminku Černou a tatínka Havránka a vytvořit tak jednu velkou rodinu.

Do města zrovna přijíždí cirkus a holky napadne, že by mohly rodiče seznámit právě tam. Každá z nich doma oznámí, že by mohli jít v sobotu do cirkusu a že koupí lístky v předprodeji. Holky jdou pak spolu do cirkusu a koupí lístky na stejná místa.

„Odpoledne, půl hodiny před odchodem si maminka Černá natáhla džíny a navlékla se do tlustého béžovo-hnědo-bílého svetru s norským vzorem. No, mami. – Zalapala Nika po dechu. Snad nepůjdeš takhle? A jak mám jít? No v šatech. Silonky, lodičky a tak. Ale Verunko, jdeme do cirkusu, ne do divadla... Tak si vezmi aspoň kozačky a ty teplý vlněný šaty, víš ty světle fialový s růží. Veroniko? O co tady jde? O nic, mami. Já jen že už jsme dlouho nikde nebyly. Takhle ve slavnostním.“¹¹⁴

Podobný scénář jako u Černých se před odchodem odehrával i u Havránek. Pro Věru však bylo složitější přesvědčit tatínka, aby se hezky oblékl a hlavně oholil. Přece jen muži si s módou hlavu tolik nelámou.

„Ty si nebereš kravatu? – Zeptala se Věra zděšeně, když viděla, že si táta obléká sportovní košili s rozhalenkou a na to mikinu. A abych si vzal oblek, to bys náhodou nechtěla?“

¹¹³ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, obálka.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 25.

*No právě že chtěla. – Pípla Věra... Tak dobře. Vezmu si to tvídový sako, když jinak nedáš. Už byli skoro na odchodu, když Věra zděšeně vykřikla – Tati, ty ses neholil! Ale Věrunko, vždyť jsem se holil ráno. Ale teď už je odpoledne. Připadám si, jako bych se chystal do tanečních. – Bručel už táta Havránek. Nemáš ty náhodou něco za lubem?*¹¹⁵

Když se pak obě holky i s rodiči potkali u vstupu do cirkusu a jako by náhodu měli stejná místa, uvědomili si rodiče, jakou scénku na ně holky sehrály. Celé vystoupení po sobě rodiče nenápadně pokukovali a usmívali se na sebe. Po představení Havránkovi doprovodili paní Černou s Veronikou domů, protože už byla černočerná tma. *„To byl váš nápad, pane inženýre? Nebyl. – Řekl tatínek Havránek nahlas a potichu dodal. – Ale holkám jsem za něj moc vděčný.“*¹¹⁶ Od té doby se začali rodiče scházet a postupně se sbližovali stále víc.

Rodiče se scházeli zpočátku sami bez holek, později vyráželi i s holkami na výlety a do cukrárny. Jednu sobotu pozvala paní Černá pana Havrána i s Věrou na oběd. Veronika si však toto pozvání špatně vyložila a pokládala sobotní oběd za slavnostní událost. *„Prosím tě, co je tak hrozně slavnostního na sobotním obědě? No počkej, mami. Pan Havránek mě dneska přece přijde požádat o tvou ruku, nebo ne? – Řekla Nika a tvářila se strašně důležitě. Cože tě přijde? No požádat o tvou ruku. Tak takhle to máš vymyšlené. – Rozesmála se maminka Černá na celé kolo, ale pak zvažněla a posadila si Niku na klín. Víš, Věrunko, vzít si někoho doopravdy za muže, to není jen tak. A jestli se někdy s panem Havránkem vezmeme, musíme si být všichni stoprocentně jistí, že to opravdu chceme. Já, on, ty i Věrka. A proto nespíchej.“*¹¹⁷

Netrvalo však dlouho a pan Havránek požádal paní Černou o ruku. Než jim ale Věra s Nikou toto rozhodnutí schválily, vymyslely holky na rodiče takovou zkoušku. Nika šla na týden bydlet na druhou stranu sídliště k panu Havránkovi a Věra si vyzkoušela bydlení s maminkou Černou. Po týdnu bylo rozhodnuto a mohla se začít chystat svatba. *„Na svatbě si tatínek Havránek a maminka Černá, tedy vlastně Havránková, vyměnili prstýnky. Po svatbě všichni dohromady vyměnili oba staré malé byty, každý na úplně opačném konci sídliště, za jeden nový velký, přímo za školou.“*¹¹⁸

Holky se konečně dočkaly a byly jako sestry v jednom pokojíčku a obě měly konečně oba rodiče. Věra se dočkala maminky, která výborně vaří a Nika měla tatínka, který uměl leccos opravit.

¹¹⁵ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 25-26.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 28

¹¹⁷ Tamtéž, s. 46.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 80.

Po přestěhování se do nového bytu holky získaly navíc také jednu novou babičku Zdeničku, a měly tak už sedm babiček, ale stále jim chyběl dědeček. Holky přemýšlely, kde by mohly nějakého dědečka najít, a nakonec napsaly inzerát. „*Milí pánové. Jmenujeme se Věra a Nika a je nám devět let. Máme sedm babiček, ale žádného dědečka, který nám velmi chybí. Kdybyste nám už nechtěl chybět, dáme vám jednu babičku za ženu. Značka: Velký výběr.*“¹¹⁹ Holky pak ještě dlouho přemýšlely, kterou babičku by novému dědečkovi daly za ženu, ale nedokázaly se shodnout.

Přiblížily se Vánoce, ale dědeček se zatím stále žádný neozval. Holky už se začaly smířovat s tím, že dědečka mít prostě nebudou. Po štědrovečerní večeři, když už byly všechny dárky rozbalené, najednou zazvonil zvonek a jedna z babiček šla rychle otevřít. „*Za chvíli bylo z předsíně slyšet tajemné šušání a šustění a vtom se otevřely dveře a do pokoje vpochovalo něco velkého, od hlavy až k pruhovaným ponožkám zabaleného do velikánských archů balicího papíru a převázaného dlouhatánskou růžovou mašlí.*“¹²⁰

Babička Áža měla pro holky ještě jeden velký dárek. Holky opatrně zatáhly za stuhu a strhaly papíry. „*V pokoji stál dědeček. Opravdový dědeček s šedivými vlasy a brejličkami na nose. Zpod saka mu vykukovaly zelené kšandy a zpod brejliček usměvavé oči.*“¹²¹ Dědeček se s holkami pozdravil, představil se a z kapes saka vytáhl několik malých balíčků. Tohle byl pro holky opravdový dárek a byly neskutečně šťastné, že se konečně dočkaly svého dědečka.

5.1 Kompozice a jazyková analýza

Kniha je psána chronologicky a jednotlivé události na sebe tak plynule navazují. Začínáme náhodným setkáním rodičů a přes svatbu se dostáváme až ke společnému soužití, a tím ke splnění snu obou hlavních hrdinek.

Děj je rozdělen do sedmadvaceti samostatných kapitol, které na sebe volně navazují a jejichž rámec je tvořen tématem celého příběhu. Kapitoly jsou krátké, většinou v rozsahu dvou až tří stran, tudíž malému čtenáři děj rychle ubíhá a snadno tak vidí výsledek svého snažení.

Ačkoliv jsou rozhovory mezi postavami zajímavé, neposouvají děj příliš dopředu a dějová linie je tak spíše statická. Z tohoto důvodu však autorka při tvorbě kombinovala živé

¹¹⁹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 88.

¹²⁰ Tamtéž, s. 92.

¹²¹ Tamtéž, s. 92.

pasáže plné přímé řeči s popisnými pasážemi, které děj posouvají rychleji dopředu a příběh tak postupně plyne.

V textu se prolínají spisovné výrazy s hovorovými, které vhodně dokreslují situace a prostředí, ve kterém se děj odehrává. V textu se tak často objevují výrazy jako *kruci, pididrdůlky, senza, lážoplážo, prázdnej, fakticky, jo, hele, hm...*

Text je psán jednoduchým srozumitelným jazykem se spoustou, mladému čtenáři blízkých, výrazů, které činí čtení zajímavějším a poutavějším.

Kniha byla při třetím vydání ilustrována Marií Tichou, a stala se tak pro malého čtenáře ještě lákavější. Také nová barevná obálka neunikne žádným dětským očím.

5.2 Motiv rodiny

„...tatínek patřil k Věrce a maminka k Veronice. Tatínek se jmenoval Petr Havránek a byl inženýr. Maminka se jmenovala Renata Černá a byla zubní laborantka. A ačkoliv Věra a Nika cvičily ve stejném gymnastickém oddílu a chodily spolu dokonce do jedné třetí třídy v základní škole Zelený dvůr, bydlely každá na úplně opačném konci sídliště.“¹²²

V příběhu se setkávají dvě kamarádky a každá z nich žije pouze s jedním rodičem. Věru vychovává tatínek sám, poté co maminka zemřela. *„Moje maminka žije v nebi. – Řekla Věra a honem dodala. Teda aspoň babička Toňa to říká. Ale víš, já to vlastně vím. Že umřela. Jenže táta o tom nemluví.“¹²³* Veronika vyrůstá sama pouze s maminkou, protože tatínek ji po porodu opustil a rozhodl se užívat si a cestovat. *„Můj tatínek je přeci na druhé straně Země. – Řekla Nika. On žije v Austrálii.“¹²⁴*

Holky si často povídají o tom, co jejich rodiče umí. Věra si stěžuje, že tatínek neumí moc vařit, ale zase umí leccos opravit. Veronika zase vychvaluje maminičino vaření. *„Hele, kdybys mi občas půjčila svoji mámu, rozdělila bych se s tebou někdy o tátu.“¹²⁵* Tak se nakonec holky dohodnou, že rodičům domluví rande a pokusí se z nich udělat pár.

První rande holky naplánovaly jako náhodné setkání v cirkusu. *„No to je ale náhoda. – Smál se tatínek Havránek, pak se ale podíval na holky, které nějak zaujatě pozorovaly zrovna prázdnou manéž, pak na nastrojenou paní Černou, která právě začínala prudce červenat,*

¹²² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 8.

¹²³ Tamtéž, s. 20.

¹²⁴ Tamtéž, s. 20.

¹²⁵ Tamtéž, s. 20.

a nervózně si povolil uzel kravaty. Tatínek Havránek sledoval program jen na oko a tím druhým většinou nenápadně pokukoval po mamince Černé. Ta to sice viděla, ale dělala, že nic nevidí a jen si občas přihladila vlasy nad levým uchem.¹²⁶ Holky na rodičích poznaly vzájemné sympatie a měly radost, že jim jejich plán zatím vychází podle představ.

„Věrunko, co vás to s Nikou proboha popadlo? – Zeptal se táta cestou opatrně. Když ve třídě má každý dva rodiče, aspoň nevlastní, jen já a Nika ne, tak jsme si myslely... A paní Černá prý umí dobře vařit.“¹²⁷ Podobně proběhl večer i u Niky a maminka jí slíbila, že někdy Věrku i s tatínkem pozvou na oběd, když pan Havránek tak špatně vaří.

Netrvalo dlouho a už se zase schylovalo k další schůzce. „... A co takhle do cukrárny? I s maminkou. – Dodal nesměle. Můžu vás pozvat? – Obrátil se přímo k ní. Maminka Černá zase trochu zčervenala, ale řekla, že ráda půjde, protože do cukrárny už nebyla pozvaná ani nepamatuje.“¹²⁸ Holky měly větší radost z toho, že jdou rodiče spolu na další schůzku než z obřích pohárů, které si v cukrárně objednaly. Rodiče si spolu celou dobu vášnivě povídali a měli oči pouze jeden pro druhého, takže si ani nevšimli, že už se holky nudí a vymýšlí lumpárny. Nakonec tedy schůzku ukončili a Havránkovi zase doprovodili paní Černou s Veronikou až před dům.

Zanedlouho si tatínkovi zamilovanosti začalo všimát i okolí a především babičky. „Představ si Ážo... že Petřík nechce, abych šla zítra pro Věrku na gymnastiku. On tam určitě někoho má. Prosím tě. Náš Peťula? A koho? Klídek, Růžo. Lážoplážo... Ano, už to tak bude, náš Peťula se nám asi zamiloval... Táta se zamiloval? – Zajímala se hned Věra... A do koho? Snad ne do někoho v práci. – Zhrozila se. Kdepak v práci. Spíš v tý tvý gymnastice.“¹²⁹ Věra si oddychla a řekla babičce o paní Černé a také o plánu, který s Veronikou vymyslely.

Blížila se sobota, kdy byli Havránkovi pozvaní k Černým na oběd a Nika měla zjistit, co má pan Havránek nejraději, aby mohla paní Černá zapůsobit. „Jo, hele. – Ťukla se Nika do čela. Málem bych zapomněla. Máma chce tebe a tvýho tátu pozvat v sobotu na ten oběd. Mám zjistit, co máte nejradši. No prima. – Poskočila si Věra. Nejradši? Táta grilovaný kuře s hranolkama a já svíčkovou s knedlíkem. Táta už to ví, nevíš? Že jdeme v sobotu k vám. Určitě. Vždyť si pořád volaj. A taky se scházej. Myslíš, že se milujou? – Napadlo Věru. Myslím, že jo.“¹³⁰ Holky byly spokojené, že jejich plán tak hezky vychází a rodiče si rozumí a jsou si stále bližší a bližší.

¹²⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 27.

¹²⁷ Tamtéž, s. 28.

¹²⁸ Tamtéž, s. 32.

¹²⁹ Tamtéž, s. 36-37.

¹³⁰ Tamtéž, s. 44-45.

Veronika brala celou situaci až příliš vážně a společný sobotní oběd si vykládala jako přípravu na svatbu a žádost o ruku. „... *Nevím, co by mohlo být slavnostnějšího než dnešní den. Prosím tě, co je tak hrozně slavnostního na sobotním obědě? No počkej, mami. Pan Havránek mě dneska přece přijde požádat o tvou ruku, nebo ne?* – Řekla Nika a tvářila se strašně důležitě. *Cože tě přijde? No požádat o tvou ruku.*“¹³¹ Maminka Veronice vysvětlí, že se svatbou to není tak snadné a že takové zásadní rozhodnutí by měli učinit všichni společně, a ne pouze samotní rodiče.

Věřičiny babičky už o tatínkově milé věděli, zato paní Černá se snažila svou zamilovanost před babičkami skrývat. Neustálé nákupy nových halenek, prohlížení se v zrcadle a úsměv na tváři však prozrazovaly více, než si paní Černá myslela. Babičky tak stále vyzvíдалy a paní Černá už dále nevydržela zapírat. „*Mami, já jsem se asi znovu zamilovala.* – Vyhrkla maminka Černá a vrhla se babičce Božence kolem krku... *A Renátko, co Veronika?... No znaj se ti dva už? No jasně.* – Zasmála se maminka Černá. *Vždyť ona a jeho dcera nás vlastně daly dohromady. Jsou spolužačky, víš? A velké kamarádky. A on je vdovec.*“¹³² Paní Černá babičce vysvětlila, jak se s panem Havránkem poznali a babička pak informace zase rychle předávala další babičce, aby také věděla, co se chystá. Babičky obou holek se pak vzájemně začaly seznamovat na kroužcích gymnastiky, kam chodily holky vyzvedávat místo rodičů.

„*Příští týden přišel tatínek Havránek za maminkou Černou s kyticí červených růží a zeptal se, jestli by se chtěla stát jeho ženou. Maminka Černá zčervenala jako ty růže a řekla, že ano, moc ráda. Ale pak se začala smát a řekla, že tatínek Havránek musí o její ruku poprosit taky Veroniku a babičky.*“¹³³ Maminka si totiž vzpomněla na onen sobotní oběd a vysvětlila tatínkovi, že bez svolení od holek a babiček žádná svatba nebude.

Holky však svolení se svatbou vzaly až příliš vážně a rozhodly se podrobit rodiče zkoušce. „*My vám odpovíme až za týden... Ale pak se stalo něco neočekávaného. Věra popadla za ruku maminku Černou a Nika se trochu váhavě chytla tatínka Havránka. Tak jdeme domů.* – Řekla Věra jakoby nic. *No, musíme přece ještě psát úkoly.* – Přidala se Nika.“¹³⁴ Rodiče byli překvapení, ale proti nápadu svých dcer neměly žádné námitky, a každý si tak odvedl domů druhou z holek.

U Havránku byly k večeři opět nudle s mákem, jedno z mála jídel, které zvládal pan Havránek uvařit. Paní Černá se rozhodla Věře připravit smažený sýr. „*Pomůžeš mi s přípravou*

¹³¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 46.

¹³² Tamtéž, s. 49.

¹³³ Tamtéž, s. 53.

¹³⁴ Tamtéž, s. 58.

večeře? – Přišla za ní maminka Černá. Hm, ale... já to asi nebudu umět. – Řekla Věra rozpačitě. Tak se to naučíš, ne? – Odpověděla maminka Černá a ukázala Věře, jak má škrábat brambory. Jde to ztěžka vid'? Ale to si zvykneš. Ukaž, já to dodělám a obal zatím ten sýr. A v čem?¹³⁵

Holky hned ráno ve škole řešily, jak si rodiče ve zkoušce stojí a zda vše probíhá podle plánu. Veronika Věře souhlasně přitakávala, že její tatínek opravdu neumí vařit, zato Věra musela dát Nice za pravdu, že její maminka je opravdu výborná kuchařka, a navíc ji ještě učila vařit.

„To jsi ty, Veroniko? – Posadil se na posteli, když si uvědomil, kdo to pláče. Když mně se stýská. – Vzlykla znovu Nika. Tak víš co? Já tu budu chvilku s tebou, chceš? – Sedl si tatínek Havránek do křesla vedle Veronikiny postele. Vlastně to byla Věřčina postel, ale teď v ní spala Nika. Moje druhá dcera, uvědomil si.“¹³⁶ Tatínek se koukal na spící Niku a uvědomoval si, že je vlastně rád, že se holky vyměnily. Měl alespoň možnost se více sblížit se svou druhou dcerou a trochu ji poznat. „Tak dobře, ale budeš mě ještě chvíli držet za ruku... tati? Tatínek Havránek se ve tmě usmál. Řekla mu tati.“¹³⁷

Rodiče zkouškou úspěšně prošli a holky jim svatbu dovolily. Rodiny teď bydlely společně střídavě v obou bytech na opačných koncích sídliště a chystaly svatbu. A i když plánovaly svatbu maličkou jen s rodinou, stálo to mnoho úsilí a zařizování. „... nastal problém okolo svatebního dortu. Věra chtěla ořechový s žlutkovým krémem a čokoládovou polevou, Nika čokoládový s banánovou náplní a pařížskou šlehačkou navrchu. Když se chvíli hádaly a všem už z toho začaly zaléhat uši, přinesla si babička Áža písťalku a hvízdla na celý pokoj. Holky zmlkly.“¹³⁸ Babička nakonec rozhodla, že dort bude dvoupatrový a obě holky tak byly spokojené. Tatínkovi už se ze všech těch příprav dělalo mdlo a když se pak holky mnohdy hádaly kvůli malichernostem, vyhledával soukromí a chvíli klidu. „To je asi ten důvod, proč se lidi nejdřív berou a teprve pak mají děti. – Povzdychl si tatínek Havránek z předsíně. Protože pokud by každá příprava na svatbu měla vypadat takhle, tak by na světě asi moc manželství nebylo.“¹³⁹

„Konečně byla svatba. A i když byla malá, byla veliká a krásná. A prázdninová. Taková holkám za vysvědčení. Měla barvu čajových růží na kostýmku maminky Černé a tmavého medu ve vlasech a barvu smetanové čokolády tatínkova slavnostního obleku.“¹⁴⁰ Věra s Nikou šly za

¹³⁵ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 59.

¹³⁶ Tamtéž, s. 63.

¹³⁷ Tamtéž, s. 65.

¹³⁸ Tamtéž, s. 75.

¹³⁹ Tamtéž, s. 75.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 77.

družičky a vypadaly jako princezny. Obě byly oblečené ve stejných růžových šatech, které jim ušily babičky, obě držely velkou růžovou růži. Ani jedna z nich nikdy na svatbě nebyla, a tak si neustále něco šeptaly. Nejprve zaujal jejich pozornost pán s velkým břichem a zlatým řetězem na krku, pak zase nerozuměly tomu, proč babičky pláčou a hosté hází po mamince a tatínkovi rýží. „Co blbnou? – Divila se Věra. Jé, to je legrace, já chci taky házet. – Volala Nika. Ale proč to dělají? – Nedalo to Věře. Aby byli šťastní a měli hodně dětí. – Šeptla babička Boženka. Vždyť maj nás. No, to se tak na svatbách někdy dělá.“¹⁴¹

Na hostině si Nika hned všimla, že na stole chybí jeden talíř a hned na to upozornila babičku. Ta jí však vysvětlila, že je vše v pořádku a že za chvíli uvidí, proč tomu tak je. „Jé, oni se krměj! – Smála se Nika. No to je teda legrace. Jako mimina!“¹⁴²

„Na svatbě si tatínek Havránek a maminka Černá, tedy vlastně Havránková, vyměnili prstýnky. Po svatbě všichni dohromady vyměnili oba staré malé byty, každý na úplně opačném konci sídliště, za jeden nový velký, přímo za školou.“¹⁴³ Holcám se tak splnil sen, konečně byly jako opravdové sestry. Nika měla konečně tatínka, který jí chyběl a Věra se dočkala maminky, která umí výborně vařit, a navíc ji to i naučí. Kromě obou rodičů měly holky také sedm babiček, o kterých napsaly pohádku a dědečka, kterého hledaly přes inzerát.

„Tatínek se jmenoval Petr Havránek a byl inženýr. Maminka se jmenovala Renata Havránková a byla zubní laborantka. A Verunka a Věrunka byly skoro opravdické sestry a vedle maminky a tatínka měly ještě sedm babiček a dědečka Vendelína.“¹⁴⁴

„Niki? – zašeptala večer Věra, když už ležely vedle sebe v postelích a držely se za ruce, protože za oknem už byla doopravdy tma černá jak havránek.

Hm?

Víš, jednou napíšu knihu a ty mi do ní nakreslíš obrázky, ano?

Tak dobře. A bude o mámě a tátovi a sedmi babičkách a dědečkovi Vendelínovi.

A o nás dvou.“¹⁴⁵

¹⁴¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004, s. 78.

¹⁴² Tamtéž, s. 79.

¹⁴³ Tamtéž, s. 80.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 93.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 93-94.

6 Řvi potichu, brácho

„Jeremiáš je jiný. Žije ve světě, který má svá přísná pravidla, ve světě, kde každý den v týdnu má jinou barvu a kde jsou krajíce chleba kulaté. Se světem, v němž žije maminka se sestrou, si příliš nerozumí, nevyzná se v něm. Ale nevadí mu to, má přece ten svůj. Ostatním sice občas připraví horkou chvilku, ale ani milující maminka, ani dvouvaječné dvojče na něj nedají dopustit. Hlavně aby jim Jeremyho nedali do ústavu, to by nepřežily.“¹⁴⁶

Řvi potichu, brácho je příběh určený dospívajícím čtenářům. Autorka za knihu obdržela několik ocenění, a dokonce i nominaci na Magnesii Literu za rok 2016. Kniha byla dvakrát oceněna v anketě Suk. V té obdržela Cenu knihovníků 2016 a Cenu učitelů 2016. Dále byla oceněna Zlatou stuhou za rok 2017 a získala také Výroční cenu nakladatelství Albatros v kategorii literární text pro starší děti za rok 2016.

Příběh začíná prvním dnem v nové škole poté, co se Pamela s matkou a bratrem Jeremiášem přestěhují do nového bytu. „...Ranní budíček jí připadal jako naprostá podpásovka. Vzápětí jí došlo, že dnešní modrá, tedy pondělí, zároveň znamená první den v nové škole... Bylo čtvrt na sedm. Nejradši by dnešek strávila v posteli, ale s bráchoým jekotem za zády usoudila, že ve škole bude přece jen víc klidu. S povzdechem sáhla po modrém tričku připraveném vedle postele a prosmýkla se do koupelny.“¹⁴⁷ Pamela se bojí, jak ji nová třída přijme. Přece jen osmáci už mají vytvořený kolektiv a jen tak někoho mezi sebe nepustí. Jeremiáš jde také do nové školy, ale s takovými starostmi se vůbec nepotýká. První den školy proběhne bez potíží. Pamelu hned na první pohled zaujme jeden ze spolužáků – Patrik, takový podivín. Patrika Pamela také zaujme a poté, co do školy přijde celá promoklá, jí Patrik začne pravidelně každé ráno posílat SMS s předpovědí počasí. Je to Patrikův osobitý způsob, jak někomu projevit svoji náklonnost.

Ve škole se Pamela také seznamuje se dvěma kamarádkami Martinou a Šárkou. Šárka hned na Pamele vyzvídá, s jakým klukem se to vedla za ruku. Neví však, že Pamela takto chodí na procházky se svým handicapovaným bratrem.

„Remík je moje bolavá pata. Kdybych ho neměla, necítila bych tu zvláštní bolest. Ale skákejte po světě radostí jen na jedné noze. Všechno má svůj. A Remík je mojí součástí už od

¹⁴⁶ Brezinova.cz. *Řvi potichu, brácho*. [online]. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/rvi-potichu-bracho/>

¹⁴⁷ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 7.

*narození, vlastně ještě déle. Není to jenom můj bráška, je to dvojče, se kterým jsem, ať chci, nebo nechci, spojená. Už čtrnáct let.*¹⁴⁸

Dny ve škole plynou a Pamela se stále více sbližuje s Patrikem i holkami, které ji neustále zvou na nákupy, diskotéky nebo do kina. Pamela však tyto nabídky urputně odmítá, přece nemůže nechat mámu s Remíkem celý den samotnou. Remík, Pamelino dvojvaječné dvojče, má totiž diagnostikovaný nízkoprahový autismus. *„Jak to říkal ten doktor? Při magnetické rezonanci se u Jeremiáše zjistilo nedostatečné propojení mozkových center. Také prý byly vidět nějaké změny v mozkovém kmeni a v levé hemisféře. Jeremiáš se s tím už narodil a vyléčit se to nedá. Kdybychom byli jednovaječná dvojčata, a ne dvojvaječná (ale to bych pak buď já musela být kluk, nebo Jeremiáš holka), měla bych tu poruchu na 60-95 % taky. Jsem ráda, že jsem holka. A když si uvědomím, čemu jsem možná unikla, tak jsem ráda dvojnásob.*¹⁴⁹

Pamela však nemůže před nabídkami holek utíkat neustále. A tak, když zase jednou pospíchá domů, aby mohla jít s Jeremym ven, holky navrhnou, že se přidají. *„Ty jdeš někam s bráchou? – Zasvítily hned Šárině oči. Její brácha je fakt kus. – Obrátila se na Martu. Ale nedělej si na něj záľusk, já ho viděla první.*¹⁵⁰ Pamela společnost kamarádek odmítá, ale holky se nenechají odbýt a čekají na Pamelu před vchodem. *„Krucí!... Copak? – Vzhledla máma od vyřizování pracovních emailů. Ale... před domem na mě čekaj holky... Pamčo. – Máma vstala od stolu a vzala Pamelu kolem ramen. Stejně se to neutají. Nemůžeš přece Jeremyho zavřít doma a před světem se tvářit, že neexistuje. Víš... myslela jsem... doufala jsem, že tohle už máš za sebou. Že už se za svýho bratra nestydíš... Já se přece nestydím. – Hlesla Pamela a bylo jí trapně před mámou a celá se rozlítostnila, když pohlídla na bráchu vartujícího u dveří.*¹⁵¹

Pamela se tedy překoná a spolu s Jeremym vyráží na procházku. Když však Martina vidí, že je Jeremy jiný, musí najednou nutně odejít. Šárce však Jeremyho odlišnost nevdá, a vydává se s nimi na procházku kolem smrdutých popelnic, kontejnerů a průchodu kolem kiosků, které Jeremyho tolik fascinují. Procházka s dvojčaty se Šárce líbila natolik, že se hned domluvili na další den a Pamela měla radost, že ji Šárka kvůli Jeremymu hned neodsoudila tak jako Martina. Následující den zaslechla Pamela nelichotivý hovor, který vedla Martina s ostatními spolužáky.

„No, fakt nekecám. Vyřítel se z domu z obrovskou, ale fakt obrovskou, poklicí, takovou jste v životě neviděli!... Počkejte, to není všechno. Pamela řekla: řekni ahoj. Nekecám, fakt řekni

¹⁴⁸ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 30.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 58.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 103.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 105.

*ahoj, jako takový dej pac!... Taková psina! Von pak vočuchával popelnice, fakticky jako pes. Jenom zaštěkat. Jo, a prej už někoho pokousal!*¹⁵²

Pamelu však potěšilo, když slyšela, že se jí Šárka před Martinou i ostatními zastává. „Ty jsi vážně blbá, Marto... Ještě slovo a tu dutou palici ti urazím!... Protože jestli je široko daleko někdo kretén, tak jsi to ty!”¹⁵³

Pamela je ráda, že si konečně našla kamarádku, která respektuje i jejího bratra, stále však usiluje i o větší sblížení s Patrikem. Zdá se ale, že Patrik o společnost a kamarády nestojí, spíše stojí na okraji kolektivu. Má i takové neobvyklé projevy chování, v hodinách opravuje učitele a Pamelu také neustále při rozhovorech opravuje tak, aby mluvila vždy dokonale spisovně. Pamela si o Patrikovi myslí, že je to takový podivín, zároveň ale přemýšlí, zda je to jeho přirozenost, nebo se za jeho neobvyklým chováním skrývá jiné tajemství. „No a pak se sebral a utekl ze třídy. Chápeš to? Já nevím, kam se to všechno řítí. Nakonec nám snad polezou po zádech nebo co... takhle arogantní chování žáka jsem ještě nezažila... Prosím tě, ty nevíš, že Horák má aspergera? Aspergera?... To myslíš... jako ten... Rain Man?”¹⁵⁴ Poté, co Pamela zaslechla hovor učitelek, začala si spojovat souvislosti. Pár lidí s Aspergerovým syndromem už poznala, spoustu toho načetla a věděla, že tito lidé jsou často samotáři, uzavření a mají problémy s komunikací s okolím. To všechno jí na Patrika dokonale pasovalo. „To je můj ksichtník. Ksichtník? Jo. Kreslím si rysy obličejů, který lidi mají, když prožívají určité emoce... Prostě si je nepamatuju. – Pokrčil rameny. Nakreslím ti zpaměti celý Karlův most. Nebo Tančící dům. Nebo zámek Hluboká. Do posledního detailu. Ale lidi... Taková... pomůcka... Pomůcka, abych věděl, co který výraz u lidí znamená. Občas si tím listuju a učím se ty výrazy poznávat a pokud možno zapamatovat.”¹⁵⁵

Pamela by se s Patrikem ráda seznámila nějak blíže, měla však pocit, že Patrik o něco takového nestojí. Jednoho rána ale Pamela nachází přede dveřmi bytu fikus. „Ty mi chceš říct, že ta kytky v hromádce hlíny na naší rohožce byla od tebe? Jo. Byla... Já jenom nechápu... můžeš mi prosím tě říct, proč jsi mi tu kytku před dveře dal bez květináče? Bez květináče, no. Já ji koupil s květináčem, ale... v brožurce o správném chování je napsáno, že se květiny jako dar předávají zásadně bez obalu... Tak jsem ten fikus z květináče vyndal. Je... je to špatně?”¹⁵⁶

„Hned jak jsem přišla ze školy domů, ucítila jsem pach síry. A s čertovskou babou Souhradřákovou to nemělo, co dělat. Předsíní se vznášela pemza z blízké sopky. A posun

¹⁵² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 115.

¹⁵³ Tamtéž, s. 115.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 99.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 81-82.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 164.

tektonických desek mezi kuchyní a obývánkem moje podezření jenom utvrdil.“¹⁵⁷ Pamela věděla, že se něco stalo a předpokládala, že nejspíš sociálka zase tlačí na mámu, aby dala Remíka do ústavu, že ho přece sama nezvládne. Tentokrát však mámina skleslost s ústavem a sociálkou vůbec nesouvisela. Jeremy totiž ve škole pokoušel asistentku. „*Pět stehů. – informovala mě máma. Pět stehů! – A znovu ji zmáčkl pláč. Ta kráva mu vzala pokličku! Chápeš to? Jeho pokličku! Jako bych ji na to tolikrát neupozorňovala.*“¹⁵⁸ Po tomto incidentu byl Jeremy odvezen do nemocnice a hospitalizován na dětské psychiatrii, kde jeho záchvaty utlumili léky a matce s Pamelou zakázali návštěvy.

Následující den byl Jeremy z nemocnice propuštěn a máma s Pamelou si oddychly. Noc však neproběhla úplně klidně. Jeremy byl po pobytu v nemocnici neklidný a celou noc nespál. „*Pamelu to na posteli posadilo. Zase vzbudí půlku baráku a sociálka bude na koni. Aspoň řvi potichu, brácho. Prosím. Řvi si, když musíš, ale potichu, jo? Přemlouvala v duchu sama sebe, jako by to jeho Nesmíš! pak slyšela mň. Nefungovalo to.*“¹⁵⁹ Když se ráno probudila, všimla si, že je máma po celé noci velmi unavená a napjatá. Nepomáhalo jí ani pravidelné dechové cvičení. „*Pamela si zimomřivě přejela po pažích. Úplně cítila, jak se žhavé magma v mámě dere na povrch. Jak se koupelnové dlažky pod jejíma nohama rozestupují. Ještě chvíli a ke stropu začnou létat první sopečné kameny a láva zalije lino v kuchyni i koberec v obývánku...*“¹⁶⁰

Remík se postavil ke dveřím na znamení odchodu. Máma se mu však snažila vysvětlit, že je ještě brzo a měl by si dopít čaj. To ale Jeremy odmítal, jeho vnitřní hodiny oznamovaly, že je čas vyrazit do školy. Rozrušená matka na něj zvýšila hlas a podávala mu oblíbený hrnek s čajem. Jeremy jí ale hrnek z ruky vyrazil a dál trval na odchodu. „*Pamele připadalo, že se čas na chvíli zasekl a pak se rozbelhal ve zpomaleném režimu. Střep po střepu se snášel k zemi v ladných půlobratech, některé se pružně odrazily a snažily se najít si ve svém mikrosvětě nové místo, čaj zvolna stékal po zdi a Pamelu napadlo, jak je dobře, že to malování odložily, Jeremyho poklička spadla na zem a po rukojeti se na zemi otáčela kolem své osy jako velká plechová káča, máma stála u stolu a vlasy jí podivně vlály a Remík si pomalu, pomaličku sáhl na krk, jako by se dusil. Nahmátl zip.*“¹⁶¹

Najednou se vrhl na mámu, spadli na zem a Remík ji zalehl. „*Pamela nemohla pochopit, co se vlastně stalo. Jenom viděla, jak máma leží na zemi, brácha na ní klečí a vší silou jí tiskne zip kolem krku... Měl sílu. Nějak si za poslední dobu nestačily uvědomit, jak velkou sílu už má.*

¹⁵⁷ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 167.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 168.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 187.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 188.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 191.

*Pamelin křik a tahání za tričko a pak i za vlasy pro něj znamenaly jen obtěžování bzučícího komára.*¹⁶² Pamela vyběhla z bytu a běžela pro jednoho ze sousedů, aby jí pomohl Jeremy od mámy odtrhnout. *„Soused Plávka bral nahoru schody ne po dvou, ale po třech. Než Pamela doběhla do bytu, bylo po všem. Máma ještě ležela na zemi, očividně otřesená, držela se za krk, ale dýchala. Jeremiáše naopak pan Plávka pod krkem držel osobně. Nic nepomohlo, že Jeremy kopal, škrábal, kousal a plival. Mohutná klepeta souseda z přízemí ho držela pevně.*¹⁶³

Jeremy byl opět hospitalizován na dětské psychiatrii a máma byla v nemocnici na pozorování. Po této nešťastné události si máma uvědomila, že už na Jeremyho sama nestačí a byla by nerada, kdyby se podobná situace opakovala. Rozhodly se s Pamelou, že Jeremyho umístí do týdenního stacionáře, kde bude mít potřebnou péči, kamarády a bude tam také chodit do školy. *„Vím, že to mámu bolí. Vlastně i mě. Ale rozhodly jsme se, že Jeremiáše na nějakou dobu dáme do týdenního stacionáře. Má tam odbornou péči a kolem sebe lidi, kteří jsou na tom podobně jako on.*¹⁶⁴ Jeremyho mohly ve stacionáři navštěvovat, Pamela mu tam dokonce nosila knoflíky, které Jeremy tolik miloval a na víkendy si bráchu braly domů. *„A hrozně se na něj vždycky těšíme. Smažíme kulaté řízky, uzené rolky obkládáme kolečky kyselých okurek a pečlivě plníme rolády, aby měly na řezu pěkný kulatý tvar.*¹⁶⁵ Máma si často vyčítala, že měla hledat i jiná řešení než umístění Jeremyho do stacionáře, ale společné víkendy ji mnohdy tak zmohly, že byla ráda, že si může přes týden odpočinout a těšit se na další společné setkání.

6.1 Kompozice a jazyková analýza

Román je psán chronologicky a výjimečně je kompozice narušena nějakou vzpomínkou či snem hlavním hrdinky Pamely.

V příběhu se prolínají zážitky ze školy a seznamování se s novými spolužáky, kamarádkami, a především Patrikem spolu s náročnou situací doma, kde Pamela cítí jakousi povinnost pomáhat mámě s nemocným bratrem. Kompozičně bychom mohli děj rozložit na dvě téměř samostatné dějové linie. První linie by se pak věnovala právě Pamelinu osobnímu životu, příhodám ve škole, kamarádkám a sbližování se s Patrikem. Druhá linie by sledovala rodinný život a radosti i starosti při péči o nemocného bratra.

¹⁶² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 191.

¹⁶³ Tamtéž, s. 192.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 197.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 197.

Kniha je členěna do jednadvaceti kapitol, které na sebe volně navazují. Provázanost kapitol je zajištěna spíše tématem celé knihy než dílčími tématy v jednotlivých kapitolách.

Jazykové prostředky jsou voleny s ohledem na prostředí a situace, ve kterých se příběh odehrává. V textu nechybí nespisovné a hovorové výrazy v projevech postav – ksichtník, *mladej, pěknej, von, mazec, svýho...* Dále v textu najdeme anglicismy i vulgarismy – *ty vole, kretén, debile...* Časté je opakování výrazů, především v rozhovorech s Jeremym. „*Jdeme! – Řekl Jeremy. Ještě ne. Za chvíli. Sedni si ke stolu a dopij čaj. Jdeme! Nejdeme. – Zavrtěla máma hlavou. Jdeme! Jdeme! Jdeme! Polož tu pokličku a sedni si ke stolu! – Zakřičela máma... Jdeme! – Trval Jeremiáš na svém a vypouil oči.*“¹⁶⁶ Zvolené výrazy vhodně doplňují celý text a příběhu přidávají na věrohodnosti. Vyjadřování hlavních hrdinů je blízké dnešní mládeži, a text se tak pro čtenáře stává atraktivnější a poutavější.

6.2 Motiv rodiny

V tomto příběhu se setkáváme s neúplnou rodinou, kdy matka sama vychovává čtrnáctiletá dvojčata Pamelu a Jeremiáše. „*S tátou nežijeme. Nevídáme se. Už si ani nevybavím, jak vypadá. Netuším, jestli platí alimenty, mámě se do účtů nedívám. Neptám se. Na nic. To ale neznamená, že v sobě ty otázky nemám. Spousty otázek. A že ty odpovědi, které jen tuším, nebolí.*“¹⁶⁷

Otec neunesl, že se jeho syn narodil se zdravotním problémem a tlačil na matku, aby chlapce umístili do ústavu, kde se o něho patřičně postarají. To však matka odmítla a otec rodinu opustil.

„Dej ho pryč!

Nedám! Je to náš syn!

Já takovýho syna nechtěl!

A on to takhle chtěl, co myslíš?

On si vůbec nic neuvědomuje! A nikdy nebude! Narodil se jako debil a debilem zůstane!

Co s tím uděláš?

Budu ho mít ráda!

K čemu mu to bude? A k čemu to bude nám? Dej ho do ústavu, tam se o něj postarají.

Nemůžu. Nesmím mu to udělat!

Dej ho pryč! Máme ještě Pamelu.

¹⁶⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 189.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 55.

Nedám ho do ústavu! Nikdy! Já ho neopustím, slyšíš?

*Vůbec nevíš, co říkáš, ty blbko! Je to kretén a s kreténem já žít nebudu!*¹⁶⁸

Jeremymu byl diagnostikován nízkoprahový autismus. „Při magnetické rezonanci se u Jeremiáše zjistilo nedostatečné propojení mozkových center. Také prý vyly vidět nějaké změny v mozkovém kmeni a v levé hemisféře. Jeremiáš se s tím už narodil a vyléčit se to nedá. Kdybychom byli jednovaječná dvojčata, a ne dvojvaječná... měla bych tu poruchu na 60-95 % taky.“¹⁶⁹

V raném věku se Jeremyho odlišnosti v chování příliš neprojevovaly a mohlo by se zdát, že je Remík normální zdravé dítě. „Když jsme se narodili, zdálo se všechno úplně v pořádku. Jen prý Remík mnohem víc řval. Klidně probřečel celý den i celou noc. Máma z toho musela být na hlavu. Ale doktoři na něm nic zvláštního nenašli, tak se mamka naučila spát i s řvoucím miminem u ucha.

Později vydržel dlouhé hodiny stále stejným chrastítkem naprosto pravidelně mlátit do špryclí postýlky a bylo zcela nemyslitelné mu hračku odebrat.“¹⁷⁰ Postupem času však začaly být jeho projevy stále neobvyklejší. „Když nám s bráchou byly asi čtyři, jeho stav se zhoršil. Nebo možná nezhoršil, ale podivnosti v jeho chování najednou byly víc vidět. Neustále zběsile lítal v kruzích, jejichž střed tvořily nejrůznější předměty. Někdy to byl strom, jindy skvrna na koberci, psí hovínko nebo prostě bod, který nikdo kromě něj neviděl. Ale jeho kruhové oběžné dráhy byly naprosto pravidelné. Děda to jednou měřil, vzal kolík a provaz a kontroloval, jestli Jeremiášova dráha nevykazuje aspoň minimální šišatost. Nevykazovala.“¹⁷¹

Jeremyho v jeho chování, často velmi rizikovém, nezastavila ani bolest. Bolest je něco, co nezná a jeho práh bolesti je nastavený velmi vysoko. „Býval potlučený, ale bolest není pro Jeremiáše veličina, na kterou by v životě bral ohled. Pociťoval ji jen okrajově, pokud vůbec. Na některé jeho úrazy, včetně zlomenin, se tedy přišlo pozdě. Když se ale začal ve chvílích vzteku nekontrolovatelně rozbíhat proti zdi a prodělal několik otřesů mozku, bylo nutné zakročit.“¹⁷² A právě z důvodu obav o jeho zdraví byl i nějakou dobu tlumen antipsychotiky, aby nemohl ublížit sobě, ani okolí. Ač si Pamela uvědomovala, že je to pro Remíkovo dobro, nerada ho viděla v takovýchto stavech. „Zažila jsem to mockrát. V těch dne se mi Jeremiáš před očima změnil v hadrovou panenku. Nemluví. Nehýbe se. Jenom dýchá. Funguje jako loutka na

¹⁶⁸ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 55.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 58.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 30.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 122.

¹⁷² Tamtéž, s. 123.

*neviditelných nitích, úplně mu zmizí mimika, už tak chudá. Vypadá potom vždycky jako maska. Mívám z něj v těch chvílích strach. Větší, než když se po mě ožene a chce kousat.*¹⁷³

Pro autisty je typické, že trvají na dodržování stanovených pravidel, mají své rituály a pokud jim je někdo naruší, propukne u nich záchvat. Svůj denní režim měl stanovený i Jeremy. V chodbě měl pomocí obrázků naznačený režim celého dne krok za krokem a podle obrázků se řídil. Pokud na rozpise něco přebývalo, nebo naopak chybělo, nikdo Jeremymu nedokázal vysvětlit, že je to omyl a správně by to mělo být jinak. *„Z obrázkového rozpisu nedopatřením vypadl znak na čištění zubů, takže Remík tuhle činnost odmítl. Máma ho sice chvíli zkoušela ukecat, ale byla to předem prohraná partie. Nakonec to dopadlo tak, že se Remík našťval a kartáček i pastu prostě spláchl do záchodu.*¹⁷⁴

Splachování byla Remíkova další oblíbená a zřejmě uklidňující činnost. Remík však nejraději splachoval v noci, v pravidelných intervalech, což mělo samozřejmě opět negativní dopad na vztahy se sousedy. Zároveň bylo také důležité pečlivě schovávat předměty, o které nechtěl nikdo nenávratně přijít. *„Jeremiáš byl opět fit. Projevovalo se to tím, že volně ležící drobné předměty, které vyhodnotil jako nepoužitelné, nekompromisně splachoval do záchodu. Mámě spláchl náušnice z červeného plastu napodobujícího přírodní korál. Pamela přišla o ořezávatko na tužkové oční stíny a málem i o sim kartu, kterou ale s nasazením všech svatých do obranné linie nakonec zachránila.*¹⁷⁵

Jednou z Jeremyho oblíbených aktivit bylo také zapínání a rozepínání zipů. *„Neseděl pod stolem, ale na židli u stolu. Ani nekreslil kroužky podle knoflíků, jenom pořád zapínal a rozepínal jeden a tentýž zip. Jeden a tentýž! Máma s Pamelou už druhý den trnuly, co by se stalo, kdyby se zasekl jako tenkrát.*¹⁷⁶ Jeremyho posedlost zipy nebyla pouze nevinnou zábavou, ale způsobovala i potíže, a to nejen Jeremymu samotnému, ale i ostatním členům rodiny. *„Co budeme dělat Remí? – Zeptala se Pamela, když bráchu odvedla do pokoje. Remí zip. – Prohlásil rezolutně. Tak zip, jak jinak... taky mám zipy. Přinesu ti je ukázat. Chceš? Chceš. Odběhla do svého pokoje, ale vmžiku byla zpátky s náručí svých věcí. Rozložila všechno na zemi před Jeremiáše, on bral kousek po kousku a se soustředěným zaujetím zipy rozepínal. Pamela je zase zapínala, a tak to šlo pořád dokola.*¹⁷⁷ Najednou zůstal Jeremy na minutku sám. Pamela odběhla do kuchyně s tím, že bude hned zpátky. *„Nebylo to hned. Rozhodně to bylo později, než to být mělo, protože Jeremiáš za tu dobu odštíhal nůžkami zipy ze dvou sukni,*

¹⁷³ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 123.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 183.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 141.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 137.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 39.

*z mikiny a z Pameliných slavnostních tyrkysových šatů. A moc se s tím nepáral. Vlastně vůbec. Šmik šmik a pižly pižly a bylo to.*¹⁷⁸ Jeremy si zkrátka neuvědomoval, že si hraje s oblečením, které se nemůže jen tak rozstříhat kvůli zipu, který se mu zalíbil.

Rozstříhané oblečení však byla maličkost, naproti veřejné scéně, která se odehrála poté, co se Remíkovi zalíbil zip na šatech jedné neznámé dívky. *„Když tenkrát před rokem bráchu sebrala policie, byla to opravdová hrůza. Myslím, že nic strašnějšího jsem s ním ještě nezažila. Byli jsme na procházce, já, brácha a ještě dvě kámošky z tehdejší školy. Jeremyho už znaly a braly ho, jaký je... Příšerný ženský jekot. Zuřivý štěkot psů... Brzdy. Bouchnutí dvířek. Dupot bot. Když jsme s holkama doběhly na místo, ležel Jeremiáš na zemi, zubama ryl v trávníku těsně vedle psiho výkalu... jeden policajt mu klečel na zádech a druhý mu nasazoval pouta. Trináctiletému klukovi! Mladá holka, kterou jsme slyšely ječet, pořád ještě vrískala, oči měla vytřeštěné a podivně se kroutila, jak se snažila zahalit do roztržených šatů... Pak bráchu... naložili do auta, tu ječící holku taky a odvezli je... trvalo asi hodinu, než se všechno vysvětlilo. Ukázalo se, že našemu Remíčkově se zalíbil dlouhatánský zip, který měla ta slečna vzadu na šatech, od krku až pod zadek. Remík neodolal... skočil holce na záda a několika škubnutími jí ten zip rozeplnul. Takže ty šaty nebyly roztržené, ale rozepluté, jak se pak ukázalo, což ovšem na podstatě skutku neměnilo vůbec nic.*¹⁷⁹

*„Modrá! Modrá! – Ozvalo se za dveřmi Pamelina pokoje a skleněnou výplň rozeznělo prudké bušení pěstí. Co? Co je? – Vyletěla vyděšeně. Modrá. – Zopakoval hlas a po chvilice se bušení ozvalo u dveří do obýváku... Vzápětí jí došlo, že dnešní modrá, tedy pondělí, zároveň znamená první den v nové škole.*¹⁸⁰ Jeremy nepoužíval běžné názvy dnů v týdnu, ale dny si pojmenoval podle barev. Pondělí, tedy modrá, znamenalo, že na sobě každý člen rodiny musí mít nějaký kousek oblečení v modré barvě. Pokud by někdo zapomněl, spustilo by to u Jeremyho záchvat křiku a nepřičetnosti. Přesně to se stalo, když přijela babička s dědou na nečekanou návštěvu a nebyli oblečení podle stanovených pravidel. Jeremy je nechtěl pustit do bytu, dokonce po nich házel kdečím jen proto, že nedodrželi pravidla, která se v této rodině Jeremym řídí. *„Červená! Není červená! Taky není červená! – Vřískal Jeremiáš a začal dědu i babičku ostřelovat vším, co bylo po ruce... Proč jsi nezavolala, mami? – Ozvala se máma vyčítavě. Vždyť přece víš, že vám vždycky musím předem dát instrukce.*¹⁸¹

¹⁷⁸ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 40.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 130-132.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 7.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 64.

Nikdo nevěděl, pomocí jakého systému si Jeremy barvy k jednotlivým dnům přiřadil. Nejdůležitější však bylo barevný harmonogram dodržovat a vyhnout se tak zbytečným potížím. *„Vlastně se jim nikdy nepodařilo zjistit, podle jakého klíče Jeremiáš své dny v týdnu pojmenoval. Bylo to jeho velké tajemství a Pamela si někdy představovala, jak na tu záhadu přijde, a že se tím třeba něco odhalí. Něco důležitého, co je schované v Jeremiášově hlavě. V jeho mozku, který je na první pohled stejný jako mozek ostatních lidí, ale na druhý pohled se přece jen trochu liší.“*¹⁸²

Matka byla na výchovu dětí od počátku zcela sama a podporu v nelehké životní situaci nenašla ani u svých rodičů. *„S dědou byla vždycky legrace. A babička, bývalá učitelka... v posledních letech pochopila, že i kdyby se stavěla na hlavu, na vnukově stavu nic nezmění. Zpočátku to ale bylo drsné. A Pamela má ty hádavé situace dodnes v paměti.“*¹⁸³

Babička viděla Jeremyho problémy ve špatné a příliš benevolentní výchově. *„Ale já vám říkám, když toho kluka nebudete držet zkrátka hned odmalička, vyroste z něj leda zločinec! A ty neposlouchej Pamelko... Vůbec by sis svého bratra neměla všímat, aby na tebe neměl špatný vliv.“*¹⁸⁴ Babička si nedokázala a nechtěla připustit, že by její vnuk mohl být jiný. Často tak byly součástí návštěv i hádky a scény na téma správné výchovy. Nikdo za to však babičku neodsuzoval. Matka si byla vědoma toho, že je to pro ni něco nového, s čím se musí nejprve seznámit.

*„Matně si vzpomínám, že máma babičce jen pořád dokola posílala balíčky s nejrůznějšími knihami a příručkami, odkazy na internetové stránky a výstřižky z časopisů. Babička to prý nejdřív odmítala číst, ale děda se ponořil do studia a sem tam něco moudrého směrem k babičce vypustil. A babička to nakonec nevydržela. Přečetla o bráchově problému všechno, co se dalo. Odhodila za hlavu poučky ze své mnohaleté pedagogické praxe. Snažila se pochopit a pochopila. A pak se s tou pro ni tak bolestnou situací smířila. S těžkým srdcem ctižádostivé, ale milující babičky. Dneska Jeremiáše bere jako velké dítě, kterým je a kterým navždycky zůstane.“*¹⁸⁵

Život s nemocným dítětem nebyl lehký pro rodinu, ani pro její okolí. Jeremyho hlučné záchvaty a noční splachování záchodu často vyvolávaly negativní reakce okolí. *„Už ta noc byla dost strašná. Pamela slyšela, jak Jeremiáš každou půlhodinu vstává a chodí splachovat záchod. Přemýšlela, jestli nenechala něco ležet v kuchyni, ale nechtělo se jí vstávat, aby to*

¹⁸² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 58.

¹⁸³ Tamtéž, s. 65.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 66.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 66.

*překontrolovala... Zase vzbudí půlku baráku a sociálka bude na koni... zbytek noci byl v bytě klid. Jen to neustálé splachování naprázdno rozbíjelo černé ticho tmy.*¹⁸⁶

Jeremyho chování bylo nejednou důvodem stěhování. „...*Strašně, strašně moc si přeju, abych tu vydržela do konce devítky. Jenže to nezáleží na mně, ale na Jeremiášovi. Jestli bráchu ze školy zase vyrazej, pošupajdíme jinam, jako už tolikrát.*“¹⁸⁷

Sousedé v novém domě dali po jedné z hlučných nocí rodině patřičně najevo, co si myslí a že takovéto chování nebudou v domě respektovat. Anonym naštěstí našla ve schránce Pamela a dlouho přemýšlela, zda ho má mámě ukázat, nebo ji ušetřit starostí. Nakonec se jí ho rozhodla ukázat, máma si byla hluku dobře vědomá, vždyť na ně někdo v noci bouchal přes zeď.

„Paní Čermáková.

Během dnešní noci vykazoval hluk ve vašem bytě všechny znaky rušení nočního klidu. Dovolujeme si Vás upozornit, že pokud se situace bude opakovat a pokud Váš syn bude obtěžovat slušné spolubydlící, budeme nuceni nahlásit tento případ místnímu odboru sociální péče.

*Obyvatelé domu*¹⁸⁸

Možná by měli sousedé větší pochopení pro Jeremyho chování a občasný hluk, vycházející z bytu, kdyby věděli, s jakými problémy se musí matka s Jeremym potýkat. Nikdo z domu však o zdravotním omezení Jeremyho nevěděl a mylně tak chlapce označovali za hulváta a nevychovaného spratka. „*U výtahu naneštěstí potkali sousedku. Tak už jste se zabýdly, děcka? – Začala rozverně. Kam s tou poklicí? Pamela s mámou otevřely pusu k odpovědi, ale Jeremiáš byl rychlejší. Není modrá! – Vřískl a zapíchl ukazováček sousedce do břicha. Paní Souhradřáková zděšeně vyjekla. V tu chvíli přijel výtah. Jeremiáš sousedku odstrčil stranou a s pokličkou, kterou třímal jako Achilles svůj štít, nakráčel do kabiny. Není modrá. Nepojedeš. – Houkl přes rameno. No co... toto... spratku nevyčválněj! – Zahrozila za ním pěstí. Promiňte. Promiňte, nezlobte se. On to tak nemyslel. – Omlouvala se máma.*“¹⁸⁹

Jeremy byl kvůli své odlišnosti často terčem posměchu nejen u sousedů, ale i u ostatních. „*Hele, kde máš hrnec, debile? – Vstal Johan. No tak, mluvím s tebou!... Ty vole, když nemá hrnec, na co je mu poklička, no ne? – Povykoval Johan a ostatní se smáli, jako kdyby odvyprávěl vtip roku... Hele, vono to mluví! – Vypískl Johan. Já nevěděl, že kretění mluvěj!... Proč bych na*

¹⁸⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 187.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 10.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 50.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 9.

*něj nesahal? Kretén je kámoš, že jo, kreténe?*¹⁹⁰ Toto je jedna z mnoha situací, jejichž svědkem Pamela byla, když chodila s bratrem na procházky a narazili na jedince, kteří měli potřebu si svou neschopnost a neúspěch vybíjet na slabších a nevinných.

Pamela si byla vědoma i toho, že ačkoliv nestojí tváří v tvář těm, kteří jejich rodinu odsuzují, je neustále pod jejich dohledem. *„Smrad z popelníc nebyl to jediné, co jí teď vadilo. Ani se nemusela dívat vzhůru do oken paneláku a věděla, že za záclonami několika oken mají sousedí povyražení. Jeremiáš se naštěstí pachů nasytil a byl ochoten jít dál. Zamířil k řadě zaparkovaných aut, kterým pravidelně obdivoval volanty a poklice na kolech.*¹⁹¹

Vzhledem k tomu, že se, od prvního upozornění obyvatel domu, rušení poklidného soužití opakovalo, našla Pamela ve schránce další vzkaz. *„Strčte konečně toho svého kreténského parchanta do klece, ať neohrožuje normální lidi! Stálo na zadní straně pohlednice bez adresy, bez známky a samozřejmě bez podpisu. Na přední straně bylo kýčovité aranžmá několika stylově nesourodyých kraslic obklopených plyšovými kuřátky a pod tím vším zlatě vyvedený nápis Veselé Velikonoce! Bylo 19. září.*¹⁹² Pamela se rozhodla, že tentokrát vzkaz mámě neukáže, aby jí nepřidělávala ještě další starosti. Přece jen na mámě viděla, že je stále více unavená a každodenní péče o bratra v kombinaci se spoustou pracovních zakázek ji zmáhá a pouze Pamelina pomoc nestačí. *„... Jsem tak unavená, že mi to nemyslí. To tím stěhováním. A taky že Remík letos nebyl na táboře. Nestihla sis odpočinout. A dneska už nestihnu. – Ukázala máma s povzdechem na otevírající se dveře.*¹⁹³

Rodina však nebyla podrobena pouze stížnostem a zvědavým pohledům sousedů, ale také neustálým kontrolám sociálních pracovníků, které hledaly sebemenší pochybení ve výchově, aby měly důvod umístit Jeremiáše do ústavu, jak to matce neustále navrhovaly. Neohlášené návštěvy úřednic tak byly velmi časté a v zásadě nahodilé bez předchozího oznámení. Úřednice se většinou ohlásila až když byla před vchodem a potřebovala vpustit do domu. *„S předstihem tři minut a třiceti sekund – tak dlouho obvykle trvá, než člověk projde dveřmi dálkově otevřenými na bzučák, přivolá výtah... a dojde s ním k nim do třetího. Za tři a půl minuty zvládnete sklidit hrnky ze stolu a posbírat z křesel pár kousků oblečení. Ale rozhodně nestihnete seškrabat ze zdi zasychající knedlíky a vymalovat strop pocákany rajskou.*¹⁹⁴

„Máma tu paní ze sociálky nejdřív nechtěla pustit dovnitř. Jenže úřednice byla silnější... Ta paní byla silnější, protože měla zbraně. Pokud nám neumožníte kontrolu, abychom zjistili,

¹⁹⁰ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 159.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 13.

¹⁹² Tamtéž, s. 147.

¹⁹³ Tamtéž, s. 11-12.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 147-148.

v jakých podmínkách váš syn žije, pozastavíme vám sociální dávky. – Deklamovala úřednice naučenou větu a v tónu jejího hlasu byla jasně čitelná nuda... Její slova ovšem měla účinky zbraně hromadného ničení. Věděla jsem, že kdyby nám vzali dávky, tak by se život, na který jsme už ve třech byli zvyklí, zřítíl jako domeček z jehličí... Ale... i tak... myslím, že byste ho měla dát do ústavu. Jste na něj sama a... Máma na Remíka není sama! – Skočila jsem té ženské do řeči... Já mámě pomáhám! Ty? – Podívala se na mě paní přihloupale... Říkám vám. – Obrátila se zpátky na mámu. Tohle je jednoznačně na ústavní péči. Dejte ho do ústavu, všem se vám uleví. Opravdu. Dejte ho do ústavu.“¹⁹⁵

Jednoho dne Jeremy pokousal asistentku a Pamela se bála, aby se zase nemuseli stěhovat. „Nebudeme se muset zase stěhovat, vid’? Prosím tě. Jak tě to napadlo? No, nebylo by to poprvé. Pokaždý když se stane malér, tak ve škole řeknou, že je brácha nezvladatelný a že ho tam nechtěj. Neříkali náhodou dneska něco takovýho? Ne. Jenom si musíme najít jinou asistentku. – Vzdychla máma. Nebo asistenta. Jeremy roste a je čím dál silnější. A když ho pak popadne amok... chlap by ho přece jen udržel.“¹⁹⁶

Naštěstí se mezi těmi všemi, kteří pro Jeremyho nemoc neměli pochopení a neustále rodinu odsuzovali a psali stížnosti, našli i tací, kteří rádi udělali něco navíc jen proto, aby Jeremymu udělali radost. „Víte... my tudy s bratrem chodíme skoro každý den na procházku. Má rád auta. Nesahá na ně, nebojte. Jen je okukuje a kontroluje... Pamela se odmlčela a najednou nevěděla, jak to vysvětlit... No? Hele holka, nemám čas. Tak co chceš? Parkujete jinde než obvykle. – Vychrlila ze sebe Pamela... No, to je fakt. Postavil jsem to jinak... Nechtěl jsem zajíždět do řady, za chvíli zase odjíždím. Aha. Brácha s tím má problém? – Pohodil řidič hlavou k Jeremiášovi. No, tak trochu. Teda... docela dost. – Dodala. Hele, tak ať má pěkný den. – Pousmál se řidič a znovu nastartoval, aby mohl přeparkovat. Když někomu ke spokojenosti stačí srovnaný parkoviště, proč mu to nesplnit... Jeremiáš se přestal kývat. Popadl pokličku a šel znovu projít celou řadu aut... Důležité bylo, že modrý peugeot je na svém týdně určeném místě.“¹⁹⁷

Pamela mnohdy přemýšlela o tom, jaké by to bylo, kdyby byla ona ta jiná. „Taky to všechno mohlo být obráceně. Možná bych to teď byla já, kdo by před bouřkou v panice utíkal do postele ke svému čtrnáctiletému bráchovi. Co by asi dělal? Nechal by mě u sebe pod

¹⁹⁵ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 151.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 171-172.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 85-85.

*peřinou? Nebo by mě vypakoval k mámě? Zavíral a otvíral by se mnou zipy? Nosil by mi knoflíky? Chodil by se mnou kolem kanálů a popelnic? Nestyděl by se za mě?*¹⁹⁸

A co kdyby měli rodiče jenom Pamelu? Jaké by to bylo? Žil by táta s nimi? Jaká by byla Pamela, jak by se chovala? Taky by mámě doma tolik pomáhala? To všechno jsou otázky, nad kterými Pamela přemýšlí a které se jí neustále honí hlavou. „*Někdy si říkám, co by bylo, kdyby máma měla jenom mě. Myslím, že bych byla jiná, než jsem. Možná bych víc blbla, víc zlobila, víc trajdala venku, hodiny trávila na facebooku, zkoušela nové účesy a tvrdila, že nemám nic na sebe. Jenže máma má i mého brácha a potřebuje s ním pomoci. Už několikrát mě napadlo, že máma je spíš něco jako moje ségra. Někdy mi připadá úplně nemožná. Fakt. Kdyby mě neměla za zády, tak by se možná sesypala. A třeba by všechno vzdala. Ale jí do očí bych to neřekla. Ani nikomu jinému. To můžu jen takhle, sama sobě.*“¹⁹⁹

Poté, co Jeremy mámu ohrozil na životě a byl umístěn do stacionáře, se máma rozhodla Pamele říct, že ne vždy měla dost sil na výchovu a mnohdy pochybila. V nemocnici se Pamele svěřila s tím, co nikdy nikomu neřekla, ale měla pocit, že by to Pamela měla vědět. „*Když od nás váš táta tenkrát odešel, protože jsem odmítla dát Jeremiáše do ústavu, a on prohlásil, že debila vychovávat nebude, zůstala jsem na všechno sama. Naši bydleli daleko, Remíkovo chování navíc přičítali tomu, že ho špatně vedu, a ty... tys byla malá. A já byla šťastná, že všechny ty hrůzy kolem ještě nechápeš. Jestli mě něco v životě opravdu tíží, tak vědomí, že ty hrůzy prožíváš teď...*“²⁰⁰

Máma mnohokrát přemýšlela o tom, jaké by to bylo, kdyby byly obě její děti zdravé, nebo jaké by to bylo, kdyby tenkrát poslechla manžela a dala Jeremyho do ústavu a zůstala by jim jen Pamela. To však nemohla nikdy dopustit. Měla obě děti stejně ráda a nedokázala by se ani jednoho vzdát. Jen ji mnohdy trápilo, že Pamela nikdy neměla plnohodnotné a svobodné dětství jako ostatní děti. Od mala mámě s Remíkem pomáhala, a tak znala především starosti, namísto radostí. Toto vědomí mámu celé roky svíralo, a proto měla nyní potřebu Pamele vše říct a možná se před ní určitým způsobem obhájit.

„*Počkej, Pamelu. Nech mě mluvit. Když váš otec odešel, Jeremyho stav se prudce zhoršil. Pořád jen křičel, do všeho kopal, válel se po zemi, doma na koberci i venku v blátě. Škubal si celé chomáče vlasů, a kdo se ho dotkl, toho se snažil kousnout. Musela jsem vás držet pořád od sebe. To si nikdo neumí představit. Mít dvojčata a neustále ostražitě sledovat, aby se jedno*

¹⁹⁸ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 58.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 95.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 193.

nedostalo k tomu druhému. Jednou jsem to neuhlídala. Teda... víckrát samozřejmě, protože to byl opravdu nadlidský úkol, ale jednou to bylo opravdu zlé.

Ta jizva... - Napadlo mě a bezděčně jsem si sáhla na dneska už skoro neznatelnou jizvičku nad levým okem...

Jo. Ta jizva. – Kývla máma. Remík tě tenkrát opravdu ošklivě kousl, bylas celá od krve, museli ti to šít.

... Muselo tě to bolet, ale v klidu jsi celou noc spala, ani jsi nezaplakala. Zato Jeremiáš řádil jako nepřítel. Křičel a kopal do postýlky, hlavou mlátil do špryclí... Řval a řval a řval. Hodinu za hodinou. K ránu už jsem to nevydržela. A tak jsem... tak jsem...

Maminko.

Nech mě. Musím to říct. Já jsem... vzala jsem polštář a... já ho v tu chvíli chtěla udusit, Pamela. Už jsem prostě nemohla. Tím jeho nepřítelovým řevem, který nešlo ničím zastavit, jsem byla úplně omámená, jako bych blouznila. Přitiskla jsem mu polštář na obličej a ten jeho křik se zdusil, ale trval dál a já už nevěděla co... a pak ses najednou začala budit. Rázem bylo po všem. Hotovo. Rozhodnuto. Protože jsem v tu chvíli věděla, že tohle ti nesmím udělat. Chápeš?²⁰¹

„Netušila jsem, že to mohlo být tak zlé. A obdivuji svoji mámu, že to všechno vydržela. Řekla mi věci, který nesvěřila nikomu na světě. I mně se je bála říct, ale pověděla mi to. Všechno.“²⁰²

²⁰¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016, s. 193-194.

²⁰² Tamtéž, s. 193.

Závěr

Rodina je pro každého jedince velmi důležitou a prvotní sociální skupinou, do které patří. Je vzorem správného chování a morálních hodnot. Ukazuje svým členům vztahy mezi partnery i členy domácnosti navzájem. Děti se učí především nápodobou, proto je důležité, aby dítě vyrůstalo ve funkční rodině a následně ji opouštělo s takovými vzorci chování, které jsou společností vyžadované a akceptované. Mnohdy se však stává, že rodina neplní své funkce tak, jak je jí přisuzováno, a děti si pak odnáší do svého života pokřivené hodnoty, které je mohou negativně ovlivňovat po celý život.

V dysfunkčních, popřípadě afunkčních rodinách se nejčastěji setkáváme se zanedbávaným či týraným dítětem, domácím násilím, alkoholismem, gamblerstvím apod. Zmíněné příklady a mnohé další mají neblahý vliv na vývoj dítěte a na jeho budoucí život. Je pravděpodobné, že to, co dítě vidí doma, bude brát jako standard a bude se tak v budoucnu také chovat. Z tohoto důvodu je vždy nezbytné zajistit dítěti vhodné prostředí, které nebude ohrožovat jeho vývoj ve všech ohledech, a to i za cenu umístění do dětského domova.

V jednom z analyzovaných příběhů se s dětmi v dětském domově setkáváme a dozvídáme se, v jakých podmínkách žily a jakým způsobem se k nim rodiče chovali. V těchto případech bylo zřejmé, že je pro děti vhodnější umístění do domova, kde byly v rámci své skupiny šťastné, spokojené a nikdo nadále negativně neovlivňoval jejich vývoj a nezneužíval je.

Dále byly v příbězích představeny rodiny neúplné, ve kterých se vždy o dítě staral pouze jeden z rodičů a také případ, kdy bylo dítě svěřeno do péče osoby blízké – babičky.

V práci není opomenuta ani náročná rodinná situace, kterou je příchod postiženého dítěte do rodiny. V příběhu je situace ještě o něco složitější, neboť otec dětí neunesl skutečnost, že je jeho syn postižený, rodinu opustí a matka tak zůstává na výchovu dětí a péči o ně sama.

Ve své práci jsem pomocí analýzy několika děl nastínila situaci v různých rodinách. Modelové příklady jsou zcela aktuální a není výjimkou, že většina dětí v nich může spatřovat výrazné rysy podobné jejich vlastnímu životu. Míra rozvodovosti partnerů je v současnosti vysoká a není nic neobvyklého, že je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů. Některé z dětí může potkat i smutnější osud, kdy z jakéhokoliv důvodu nemohou být v péči rodičů a jsou svěřeny do péče někoho z příbuzných, popřípadě umístěny do dětských domovů.

Příběhy byly vybírány tak, aby následná analýza a syntéza poznatků byla co možná nejpestřejší a postihla tak co největší možnou škálu rodinných typů. Jsem si vědoma toho, že by bylo možné analyzovat i další z děl autorky, což však vzhledem k možnému rozsahu

diplomové práce nebylo možné. Domnívám se však, že jako reprezentativní vzorek jsou zvolené tituly – *Držkou na rohožce*, *Útěk Kryšpína N.*, *Věra, Nika a sedm babiček*, *Řvi potichu*, *brácho* – dostačující. Podařilo se mi tak splnit cíl své práce a ukázat, jak na rodinu Ivona Březinová ve svých dílech nahlíží a že volí témata velmi aktuální, čímž se přibližuje svým čtenářům a její díla se tak stávají stále oblíbenějšími a vyhledávanějšími.

Bibliografie

Primární literatura

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. Praha: Daranus, 2010. 156 s. ISBN 978-80-86983-91-2.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Řvi potichu, brácho*. Praha: Albatros, 2016. 205 s. ISBN 978-80-00-04322-7.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Útěk Kryšpína N*. Praha: Albatros, 2014. 94 s. ISBN 978-80-00-03712-7.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Věra, Nika a sedm babiček*. Praha: Egmont, 2004. 95 s. ISBN 80-252-0063-9.

Sekundární literatura

BARTOŇOVÁ, Miroslava a kol. *Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. 150 s. ISBN 978-80-7315-161-4.

BUREŠOVÁ, Pavla a kol. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4.

GJURIČOVÁ, Šárka a kol. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. 104 s. ISBN 80-7021-416-3.

GRECMANOVÁ, Helena. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 286 s. ISBN 8071785350.

JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 8073120380.

KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. 63 s. ISBN 8070676698.

MAŘÍKOVÁ, Hana a kol. *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum, 1996. s. 749-1627. ISBN 8071843113.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, zdravotnické nakladatelství, 1986. 336 s.

PECHOVÁ, L. *Fascinující dětská duše: Dospívám se svými hrdiny*. LitENky, 2010, ročník 6, č. 3, s. 2. ISSN 1804-7300.

PEŠOVÁ, Ilona a Miroslav ŠAMALÍK. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada, 2006. 150 s. ISBN 80-247-1216-4.

RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem*. Praha: Portál, 2006. 122 s. ISBN 978-80-7367-424-3.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Přeložili Štech S., Šašková L. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

STRAUSSOVÁ, Romana a Monika KNOTKOVÁ. *Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra*. Praha: Portál, 2011. 136 s. ISBN 978-80-262-0002-4.

VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4.

VELIČKOVÁ, H. *Na počátku byl sen, na konci próza*. Krok: Kulturní revue Olomouckého kraje, 2010, ročník 7, č. 4, 70 s. ISSN 1214-6420.

Kvalifikační práce

BRABCOVÁ, Gabriela. *Dítě v dysfunkční rodině*. [online]. [cit. 2019-02-12]. Zlín, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/21044/brabcov%C3%A1_2013_bp.pdf?sequence=1

ČERNÁ, T. *Ivona Brezinová – autorka literatury pro děti a mládež*. [online]. [cit. 2019-02-14]. Brno: MU PdF, 2009. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Šubertová, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/l32rm/Ivona_Brezinova_diplomova_prace.pdf

Elektronické zdroje

Brezinova.cz. *Básník v báglu*. [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/basnik-v-baglu/>

Brezinova.cz. *Lentilka pro dědu Edu*. [online]. [cit. 2019-02-16]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/lentilka-pro-dedu-edu/>

Brezinova.cz. *Nausika, dívka z Knossu*. [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/nausika-divka-z-knossu/>

Brezinova.cz. *Řvi potichu, brácho*. [online]. [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/rvi-potichu-bracho/>

Brezinova.cz. *Životopis – Ivona Brezinová*. [online]. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz./zivotopis/>

Český statistický úřad. *Jaké je složení domácností v ČR?* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

ŠanceDětem. *Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách*. [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/vychovne-problemy-v-dysfunkcnich-rodinach.shtml>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Petra Neumeisterová
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Téma rodiny v díle Ivony Březinové
Název v angličtině:	The theme of the family in the work of Ivona Březinová
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá aktuálností rodinných témat v díle Ivony Březinové. První kapitola se věnuje teorii o rodině a jejích formách. Druhá kapitola se zabývá životem a dílem Ivony Březinové. Následující kapitoly pojednávají o jednotlivých rodinných typech v knihách – <i>Držkou na rohožce</i> , <i>Útěk Kryšpína N.</i> , <i>Věra</i> , <i>Nika a sedm babiček</i> a <i>Řvi potichu, brácho</i> .
Klíčová slova:	Rodina, Ivona Březinová, dětský domov, adopce, domácí násilí, šikana, osamělý rodič, postižení, autismus
Anotace v angličtině:	Diploma thesis deals with actuality of family's theme in the work of Ivona Březinová. First chapter applies to the theory of family and it's types. Second chapter deals with life and work of Ivona Březinová. Next chapters treat family's types in children's book – <i>Držkou na rohožce</i> , <i>Útěk Kryšpína N.</i> , <i>Věra</i> , <i>Nika a sedm babiček</i> a <i>Řvi potichu, brácho</i> .
Klíčová slova v angličtině:	Family, Ivona Březinová, children's home, adoption, domestic violence, bullying, lone parent, disability, autism
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	Český jazyk